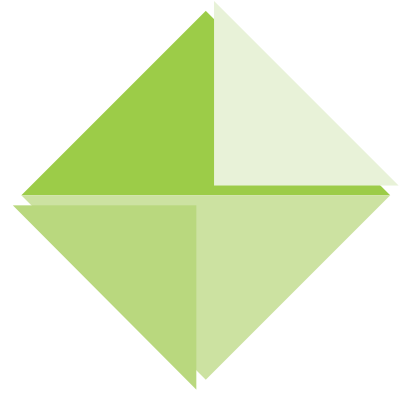

ИЗВЕШТАЈ

***за состојбите во капитално
финансираното пензиско осигурување***

2018

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
Република Северна Македонија

ИЗВЕШТАЈ

за состојбите во капитално финансираното
пензиско осигурување
2018

Скопје, мај 2019

Стив Наумов бр. 100, 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Тел: (02) 3224 229; 3166 452

www.mapas.mk

Содржина

Воведно обраќање	3
МАПАС, мисија и визија	7
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	8
2 Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија	15
2.1 Опис на пензискиот систем	16
2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	17
2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	18
3 Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување	21
4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	24
4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2018 г.	25
4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва	28
4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	28
4.4 Индикатори	29
5 Информации за задолжителните пензиски фондови	30
5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови	31
5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	33
5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови	34
5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	36
5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	40
5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	44
5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	46
6 Информации за доброволните пензиски фондови	48
6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	49
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови	49
6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	51
6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови	52
6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	52
6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	56
6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	60
6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	62
7 Маркетинг и агенти на пензиските друштва	63

Воведно обраќање

Почитувани,

Со завршувањето на 2018 година зад нас се тринаесет години работа на вториот столб и девет години работа на третиот столб. Во 2018 година капитално финансираното пензиско осигурување продолжи да го следи растечкиот тренд. Вкупните средства на задолжителните и доброволните пензиски фондови достигнаа околу 10% од бруто-домашниот производ за 2018-тата година што го вбројува капитално финансираното пензиско осигурување во релативно млади пензиски системи, базирани врз индивидуални заштеди, со голем потенцијал за понатамошен раст.

Голема чест ми е да Ви го претставувам новиот, тринаесети по ред, годишен извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија, на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС, каде што се вклучени перформансите од работењето на капитално финансираното пензиско осигурување заклучно со 2018-тата година. Во согласност со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, МАПАС има обврска еднаш годишно да изготви и да објави извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ. Извештајот се изработува во Секторот за истражување и меѓуинституционална соработка и се усвојува од Советот на експерти на МАПАС. Извештајот е концепиран во седум глави и содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оцена на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување.

Економската сигурност во староста е составен дел на индивидуалната благосостојба. Пензиското осигурување е наменето да им ја обезбеди на лицата оваа сигурност откако лицата нема да можат сами да заработуваат. Со цел да се ублажат ризиците од стареење на населението и од променливата природа на пазарот на трудот, креаторите на политики ги поттикнуваат земјите да ги диверзифицираат изворите на приходите за пензионирање преку комбинирање на начините на финансирање и пресметка на пензиите, а со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање. Така, во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирањето, се засилува улогата на капитално финансираното и приватното пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преку преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Главните индикатори кои го рефлектираат значењето на пензиските системи, опфатот на населението и висината на пензиските средства

во пензиските системи, и во 2017 – тата година бележат значаен пораст што е потврда дека значењето на пензиските системи е сè поголемо. Главните двигатели на пензиските системи, на светско ниво, и понатаму се пензиските фондови, потоа следат банките и инвестициските компании, осигурителните компании и резервите на работодавците. Вкупните приватни пензиски средства на светско ниво продолжија да растат и на крајот од 2017-тата година, достигнаа рекордни 45 билиони УСД од кои околу две третини или 29,8 билиони УСД се средства во пензиски фондови.

Во насока на унапредување и прецизирање или поедноставување на одредени постапки во 2018-тата година, беа донесени измени на правилниците кои ги уредуваат областите на надоместоци во втор столб, на финансиски извештаи, на постапки за избор на член на управен и надзорен одбор на пензиско друштво, на проценка на средствата на пензиските фондови, на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност, членство, итн. Крајот на 2018-тата година го одбележаа донесените измени и дополнувања на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување со што се извршија неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, при што со овие измени се дефинираат и критериуми за престанок на членство на одредени категории на членови.

Еден од настаните кои ја одбележаа 2018 година е првата продажба на акции на пензиско друштво во капитално финансираното пензиско осигурување. Односно, во 2018 година се заврши процесот на продажба на НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје со што се изврши пренос на 100% од акциите издадени од НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје на Позаваровалница Сава д.д. од Република Словенија и се изврши промена на називите на друштвото и двата пензиски фонда во Сава пензиско друштво а.д. Скопје, Сава пензиски фонд и Сава пензија плус. Исто така во 2018 година ја бележиме и првата промена на чувар на имот, односно КБ Прво пензиско друштво АД Скопје склучи договор со Шпаркасе Македонија АД Скопје за чување на имотот на двата пензиски фонда со кои управува.

2018-тата година беше уште една успешна година и за двете пензиски друштва. И двете пензиски друштва бележат пораст на нето-добивката и остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, Сава пензиско друштво а.д. Скопје во износ од околу 99 милиони денари и КБ Прво пензиско друштво АД Скопје во износ од околу 131 милиони денари.

Во 2018 година се зголеми и опфатот на населението во вториот столб, што се потврдува со зголемувањето на бројот на членови на вкупно 490.035 односно со зголемувањето за околу 7% во однос на 2017-тата година и со зголемувањето на опфатот на осигуреници во задолжително пензиско и инвалидско осигурување на 85% од вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОМ. Просечната возраст на членовите во вториот столб е 35 години. Следствено се зголемија и уплатените придонеси, односно во текот на 2018 година, во вториот столб беа уплатени околу 7,1 милијарди денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на задолжителните пензиски фондови, на 31.12.2018 година, во однос на 31.12.2017 година, порасна за 13% и достигна 64 милијарди денари, што претставува околу 9,75% од БДП на РСМ. Структурата на инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови не се разликува значајно во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (57%), депозити (11%) и акции (3%) и удели во инвестициски фондови

(0,3%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (21%) и акции (6%). Сметководствената единица и на двата задолжителни пензиски фонда бележеше пораст и во текот на 2018-тата година. Како резултат на работењето на задолжителните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2012–2018, беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 5,97%, односно 4,76% во реален износ. Во текот на 2018 година, беа остварени 314 исплати од задолжителните пензиски фондови.

Во 2018 година, бројот на членови во третиот столб бележи скроман пораст за околу 2,5% во однос на 2017 година и изнесува 24.388 членови, од кои 61% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Членовите во третиот столб, во просек, се повозрасни во однос на членовите во вториот столб, односно просечната возраст на членовите во третиот столб е 45 години. Во текот на 2018-тата година, во третиот столб беа уплатени околу 300 милиони денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на доброволните пензиски фондови, на 31.12.2018 година, достигна околу 1,6 милијарди денари, што претставува околу 0,24% од БДП на РСМ. Структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, слично како инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови, не се разликува значајно во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (47%), депозити (15%) и акции (8%) и удели во инвестициски фондови (0,8%), како и инвестиции во странство, кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (21%) и акции (6%). Сметководствената единица и на двата доброволни пензиски фонда бележеше пораст во текот на 2018-тата година. Како резултат на работењето на доброволните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2012–2018, беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 5,81%, односно 4,60% во реален износ. Во 2018-тата година, беа остварени 281 исплати од третиот столб.

Заради заштита на интересите на постојните, на идните членови и на пензионираниите членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти. Во текот на 2018-тата година беше организиран и реализиран испит за агенти, во две испитни сесии, при што 53% од присутните кандидати го положиле испитот. Во текот на 2018 година, тековно, се врше регистрација и годишна обнова на регистрацијата на агентите. На дел од агентите им престана статусот на агент.

Генерално, пензиските планови, базирани врз индивидуални заштеди, имаат позитивни ефекти во насока на обезбедување долгорочна стабилност на пензиските системи и сигурност во остварувањето на правата од пензиското осигурување, што се очекува да се постигне со повеќестолбниот пензиски систем во РСМ. Тоа се должи, од една страна, на тоа што капитално финансираното пензиско осигурување е поставено како дел од системот за социјална сигурност, со што се овозможува подобрување на квалитетот на животот по пензионирањето и покривање на други ризици за време на работниот век и, од друга страна, на придонесот на ова пензиско осигурување кон развојот на пазарот на капитал, поттикнување на инвестирањето, создавањето на нови финансиски инструменти како и консолидирање на долгорочните инвестиции. Штедењето за пензија има долгорочна природа (ако се има предвид дека едно лице работи 30 до 40 години), па разумно е остварените резултати на пензиските фондови да се ценат на долг рок. Сепак, состојбите во пензиската

област мора да се следат тековно и континуирано, а со тоа да се преземаат и соодветни мерки, со цел зајакнување на индивидуалните заштити преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста, а во насока на заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Водени од нашата мисија и мотивирани од досегашните резултати, како и во изминатите години, ќе ги вложуваме нашите ресурси во насока на надградување и унапредување на функционирањето на вториот и на третиот столб. Ќе продолжиме секојдневно да вршиме супервизорски активности врз пензиските друштва, пензиските фондови и врз чуварите на имот. Исто така, ќе продолжиме да работиме на промовирање и развивање на свеста кај јавноста, за целите и за принципите на капитално финансираното пензиско осигурување. Едновременно, ќе ги следиме состојбите и трендовите во земјата и во светот, кои се релевантни за ова осигурување и ќе соработуваме со институциите вклучени во пензиското осигурување и со релевантни институции од финансиската област и од пазарот на капитал. Притоа, по потреба, ќе даваме иницијативи за измени на законите и на подзаконските акти, со цел унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување и заштита на интересите на членовите и пензионираниите членови на пензиските фондови.

Претседател на Советот на експерти,
Максуд Али

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и на доброволните пензиски фондови како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење прописи и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции во РСМ и востранство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ.

Заклучно со 27.6.2018 година со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управуваше Совет на експерти, составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

д-р Булент Дервиши – претседател,
Ментор Јакупи – професионално ангажиран член,
Елизабета Видовиќ – професионално ангажиран член,
д-р Силвана Мојсовска – надворешен член,
д-р Томе Неновски – надворешен член.

Со Одлука за именување на Претседател и членови на Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, објавена во Службен весник на Република Македонија бр. 118 од 27.6.2018 година, Собранието на Република Македонија го именуваше Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување во состав:

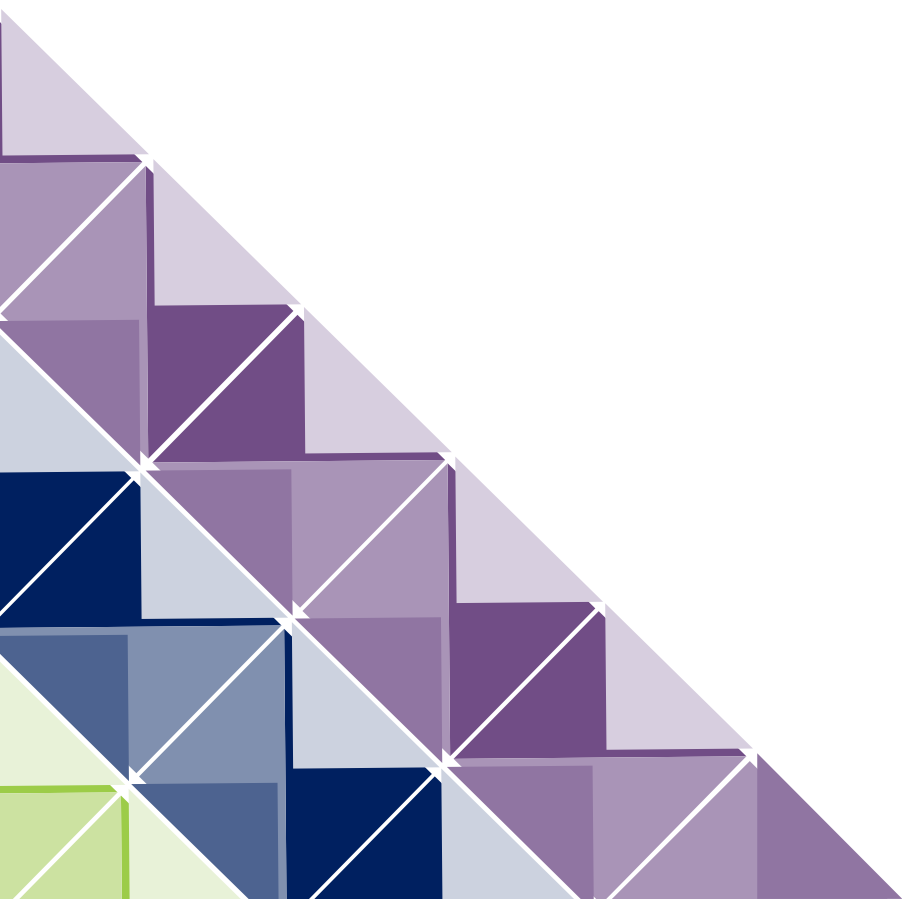
Максуд Али – претседател,
Ментор Јакупи – професионално ангажиран член,
Дарко Саздов – професионално ангажиран член,
Борче Божиноски – надворешен член,
Марина Макенаџиева – надворешен член.

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување, заради посигурни пензионерски денови.

Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција, која го штити и го унапредува пензискиот систем на РСМ.

Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување

Економската сигурност во староста е составен дел на индивидуалната благосостојба. Пензиското осигурување е наменето да им ја обезбеди на лицата оваа сигурност откако лицата нема да можат сами да заработуваат. Оваа сигурност во принцип, може целосно да биде обезбедена од јавниот или приватниот сектор. Може да биде финансирана од државните приходи или од придонесите на тековните осигуреници, или може да биде капитално финансирана преку уплатување на индивидуални придонеси и нивна акумулација. Пензиите може да бидат дефинирани согласно однапред утврдена формула (принцип на дефинирани пензии) или може да зависат од износот на акумулираните индивидуални средства (принцип на дефинирани придонеси). Паралелно со главната цел на постоењето на пензиските системи, економска сигурност во старост, пензиските системи имаат повеќекратни и често конкурентни цели. Истите мора да обезбедат финансиска сигурност и адекватен приход за пензионерите и мора да бидат финансиски одржливи. Тие мора да им понудат механизми на лицата за да заштедат доволно средства со кои ќе си ја финансираат својата иднина. Треба да бидат доволно флексибилни и на долгорочните демографски и економски промени и предизвици. Тие може да се користат за да обезбедат надминување на одредени социјални состојби како што е сиромаштијата, како и за обезбедување на меѓугенерациска солидарност. Исто така, пензиските системи мора да обезбедат осигурување од повеќе ризици. Штедењето за пензија е штедење за иднина. Иднината е неизвесна, и вклучува ризици. Ризиците може да бидат заеднички за системот како целина, како што се макроекономски или ризици на финансиските пазари или може да бидат индивидуални и лични. Оперативни ризици постојат и во јавните и приватните пензиски системи. Тековно финансираното пензиско осигурување, капитално финансираното пензиско осигурување, принципот на дефинирани пензии, принципот на дефинирани придонеси, и јавните и приватните пензиски системи играат различна улога во адресирањето на целите и ризиците во пензиските системи.

Различните социоекономски и демографски состојби во државите, влијанието на културата на народот и неговите навики и перцепциите на штедењето за пензија, генерално, имплицираат различни структури на пензиските системи во државите. Сепак креаторите на политики ги поттикнуваат земјите да ги диверзифицираат изворите на приходите за пензионирање преку комбинирање на начините на финансирање и пресметка на пензиите. Јавните тековно финансирани пензиски системи и капитално финансираните приватни пензиски системи може да се надополнуваат. Тие нудат различни решенија за исполнување на конкурентните цели на пензиските системи и имаат различни капацитети за покривање на различните видови на ризици со кои се соочуваат лицата во текот на нивниот живот, пред и по пензионирањето. Клучниот предизвик е како да се комбинираат овие различни карактеристики во сеопфатен пензиски систем, што ќе биде одржлив и доволно фер за сите генерации.

За да се постигнат целите на пензиските системи – осигурување во старост, потребно е пензискиот систем да биде фискално прифатлив на краток рок, одржлив на среден рок и на долг рок да обезбеди соодветни пензии. Искуствата покажуваат дека нема едно решение, односно еден дизајн на пензиски систем, што одговара во сите земји, бидејќи земјите користат различни комбинации на елементи (пред сè, во начините и принципите на финансирање на пензиите и во начините на нивна пресметка и исплата), за да изградат ефективен пензиски систем, во зависност од нивните економски и социјални особености. Сепак, најчесто, пензиските системи се дефинирани како повеќестолбни, со цел диверзификација на различните ризици кои влијаат на пензиските системи. Рамката за повеќестолбен систем, вообичаено, се состои од комбинација на три столба: основна пензија (како минимална заштита за сите вработени или стари лица), задолжително дополнително штедење (или државно или приватно капитално финансирано) и доброволно дополнително штедење (приватно капитално финансирано, кое вклучува договори во најразлични форми). Во последните декади, ризиците од стареењето на населението и од променливата природа на пазарот на трудот поттикнуваат широк спектар на реформи на пензиските системи, со цел истите да се ублажат, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање.

Во согласност со спроведените истражувања на главните реформи, одобрени или реализирани, во последните дваесет и три години, меѓу 1995 година и декември 2018 година, во основните пеј-ес-ју-гоу (pay-as-you-go) програми, како дел од пензиските системи, со цел да се зголемат финансиската и фискалната стабилност, се направиле неколку промени. Една реформа е зголемување на стапките на придонес во нивните пеј-ес-ју-гоу програми во вкупно 78 земји (на пример од кои Исланд, Канада, Коста Рика, Бугарија во 2018 година). Потоа, друга значајна реформа е зголемувањето на возраста за пензионирање во 57 земји (од кои Русија, Хрватска, Холандија, Обединетото Кралство, Казакстан во 2018 година). Исто така, друг тренд е прилагодување на формулите за ветените пензии, односно постепено намалување на ветените пензии или промените во индексаијата на пензиите, заради намалување на фискалните трошоци во 61 земја (од кои Бразил, Виетнам, Данска во 2018 година). Овие мерки се воведуваат едновременно, со поттикнувања на подолготрајно работење, што ќе влијае на зголемување на пензиите. Секако, значајни се и напорите за зголемување на опфатот во пензискиот систем и поттикнувањето на редовната уплата на пензиските придонеси.

Во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирањето, како дел од преземените реформи се засилува улогата на капитално финансираното и приватното пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преку преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Така, во 2016-тата година, во 17 земји – членки на ОЕЦД (Organisation for Economic Co-operation and Development),

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, ЕИОПА, Светска банка, ФИАП и ИОПС и сопствени анализи и согледувања

постојат задолжителни или делумно задолжителни приватни пензиски системи, додека во 10 земји – членки на ОЕЦД, постојат доброволни приватни пензиски системи кои имаат значителен опфат (повеќе од 40%) на работоспособното население. Согласно со истражувањата на ИОПС и ОЕЦД, во повеќето истражувани земји коегзистираат и професионални и индивидуални планови, кои може да бидат со дефинирани пензии или со дефинирани придонеси. Некои од најголемите пензиски системи сеуште имаат значаен дел од средствата во планови со дефинирани пензии, во 2017 година (во 7 од 40 истражувани земји). Во Соединетите Американски Држави (САД), професионалните пензиски планови со дефинирани пензии опфаќаат 32% од пензиските средства, сеуште повеќе во споредба со професионалните пензиски планови со дефинирани придонеси кои претставуваат 26% од пензиските средства. Потоа, во процесот на реформите има и движења во различни правци, така што, во последниве години, неколку земји воведоа, или одлучија да воведат, пензиски планови со дефинирани придонеси. Пензиските планови со дефинирани придонеси и индивидуалните пензиски планови добиваат сè поголемо значење дури и во земјите во кои историски пензиските средства во пензиските планови со дефинирани пензии имаат поголемо учество (на пример, САД). Исто така, сè уште продложува преминот од пензиски шеми со дефинирани пензии, кон пензиски шеми со дефинирани придонеси (како на пример, во Исланд со реформата во 2016-тата година). Некои земји, неодамна воведоа нови типови на пензиски планови со дефинирани придонеси. На пример, Германија воведоа нови пензиски планови со дефинирани придонеси во 2018 година каде работодавците се единствено одговорни за уплатата на придонесите во пензиски фонд или во осигурителна компанија. Работодавците кои ги спонзорираат овие планови нема да се одговорни за гарантирање на одреден износ на пензии. Пензиските шеми со дефинирани придонеси доминираат во земјите од Источна Европа, додека пензиски шеми со дефинирани пензии сè уште преовладуваат во земјите со голем професионален пензиски сектор (Обединетото Кралство и Холандија). Исто така, постојат и земји (во главно, во Централна и Источна Европа) кои ги намалија, или речиси ги затворија, приватно управуваните планови со дефинирани придонеси. Главен предизвик на сите видови пензиски планови (и со дефинирани придонеси и со дефинирани пензии) е како тие да се „справат“ со волатилните финансиски пазари.

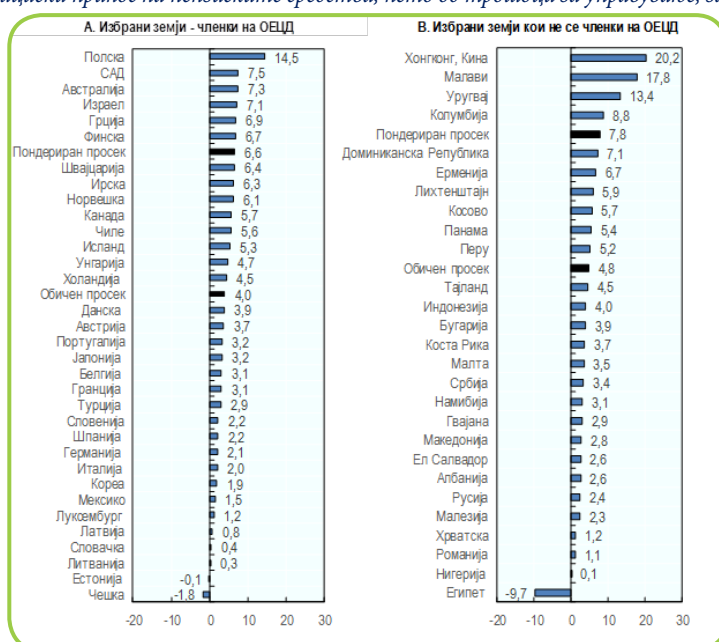
Главните индикатори кои го рефлектираат значењето на пензиските системи, опфатот на населението и висината на пензиските средства во пензиските системи, и во 2017 – тата година бележат значаен пораст што е потврда дека значењето на пензиските системи е сè поголемо. Главните двигатели на пензиските системи, на светско ниво, и понатаму се пензиските фондови, потоа следат банките и инвестициските компании, осигурителните компании и резервите на работодавците. Вкупните приватни пензиски средства во земјите членки на ОЕЦД продолжија да растат скоро во секоја година по

финансиската криза (освен во 2015 година), и на крајот од 2017-тата година, достигнаа рекордни 43,4 билиони² УСД од кои околу две третини или 28,5 билиони УСД се средства во пензиски фондови. Вредноста на пензиските средства е значително помала во избраните 47 земји кои не се членки на ОЕЦД, и изнесува 1,6 билиони УСД во 2017 година, од кои потврно најголем дел или 1,3 билиони УСД се средства во пензиски фондови. Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна, што се должи, најверојатно, на различните почетоци на воспоставувањето на системите, дали вклучувањето во пензискиот план е задолжително или доброволно и, секако, на инвестициските резултати. Притоа, во седум земји – членки на ОЕЦД (Австралија, Канада, Јапонија, Холандија, Швајцарија, Обединетото Кралство и САД), пензиските средства надминаа еден билион УСД. Пензиските средства бележат раст во 2017 година во повеќето земји. Сите разгледувани земји бележат раст во реални износи освен во Египет, Јапонија и Малезија, каде пензиските средства бележеа раст само во номинални износи. Најголем пораст во 2017 година бележат пензиските средства во Ерменија (63% во реален износ), по воведувањето на задолжителни капитално финансирани планови во 2014 година. Вредноста на пензиските средства се зголемува со приклучувањето на осигурениците во задолжителните планови и со акумулирање на придонеси. Во последните десет години, пензиските фондови пораснаа во реални износи во 51 од 53 избрани земји, пришто најголем раст е забележан во Република Македонија, Романија и Грција. Во првите две земји причината може делумно да биде заради отпочнување на задолжителните капитално финансирани пензиски системи во 2006 година во Македонија и во 2008 година во Романија. Во случајот со Грција, големиот пораст на пензиските средства се должи на трансформацијата на четири фондови, кои работеле како пеј-ес-ју-гоу, во капитално финансирани шеми во 2013 година.

Споредувањето на големината на вредноста на средствата на приватните пензиски средства во однос на големината на економијата, изразена преку бруто-домашниот производ (БДП), дава подобра слика за релативната важност на приватниот пензиски сегмент во земјата. Во просек, пензиските средства во земјите членки на ОЕЦД изнесуваа 50,7% од БДП, додека пак пензиските средства во избраните земји кои не се членки на ОЕЦД изнесуваа 19,7% од БДП. Пондерираниот просек беше повисок, односно изнесуваше 133,6% во земјите членки на ОЕЦД и 41,3% во земјите кои не се членки на ОЕЦД. Притоа, во осум земји членки на ОЕЦД, пензиските средства се повисоки од БДП. Водечка е Данска со 208,4% од БДП, потоа следуваат Холандија (184,2%) и Исланд (164,5%). Од друга страна, најниски износи се забележуваат во Грција (од земјите членки на ОЕЦД) и Пакистан (од земјите кои не се членки на ОЕЦД), со средства помали од 1% од БДП. Процентот на пензиски средства во однос на БДП, во повеќе од 50 земји е помал од 20%, дури и помал од 2% во 12 од овие земји (вклучувајќи ги Кина, Индија и Индонезија).

²билион=10¹²

Графикон 1.1. Реален инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоци за управување, за 2018 година, во проценти

Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2018.

Уште еден индикатор за важноста на капитално финансираните и приватните пензии во една земја е стапката на покриеност. Стапката на покриеност може да се измери преку бројот на активни членови на пензиските планови (лица кои имаат средства во пензиските планови и се уште не се пензионирани) во сооднос со работоспособното население (лица на возраст од 15 до 64 години). Достапните податоци покажуваат дека во 2017 година покриеноста е најголема во земјите каде што вклучувањето во овие системи е задолжително. Повеќе од 70% од работоспособното население е вклучено во пензиски планови во 2017 година во повеќето земји членки на ОЕЦД каде вклучувањето во пензиските планови е задолжително (на пример Австралија, Чиле, Данска, Естонија, Финска, Исланд, Израел). Како и да е, стапката на покриеност во задолжителните планови беше релативно ниска во некои земји членки на ОЕЦД и во некои земји кои не се членки на ОЕЦД. Стапката на покриеност во Ерменија беше 16% бидејќи задолжителните пензиски планови се воведени неодамна. Високите стапки на неформална работа во Мексико и Перу ги објаснуваат релативно ниските стапки на покриеност во задолжителните пензиски планови во споредба со другите земји членки на ОЕЦД. Додека пак во Словачка, пониската стапка на покриеност може да биде резултат на неколкуте дадени можности за излез од системот.

Реалниот инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоците за управување, во 2017-тата година, беше позитивен во 57 од 60 истражувани земји, при што во 22 од истражуваните земји (12 земји членки на ОЕЦД и 10 земји кои не се членки на ОЕЦД) надмина 5%. Просечниот реален нето инвестициски принос и пондерираниот (во однос на пензиските средства) реален нето инвестициски принос изнесувааше над 4% и во земјите

членки на ОЕЦД и во земјите кои не се членки на ОЕЦД. Позитивните резултати на светските берзи во 2017 година најверојатно ги придвижија инвестициските резултати на пензиските средства на светско ниво. Највисоките приноси во 2017-тата година беа достигнати, главно, во земјите каде пензиските средства се инвестирани најмногу во акции, и тоа, од земјите членки на ОЕЦД во Полска (14,5%), САД (7,5%) и Австралија (7,3%), додека пак од земјите кои не се членки на ОЕЦД во Хонгконг, Кина (20,2%) и Малави (17,8%). Во овие пет земји, учеството на акциите во инвестициите се движи од 30% до 85% (33% од средствата во САД, 70% во Хонгконг, Кина и 85% во Полска). Од друга страна пак, во три земји пензиските средства не постигнаа позитивни реални инвестициски резултати, и тоа во Чешката Република, Египет и Естонија, што може да се оправда со конзервативната инвестициска политика која резултира со ниски приноси под инфлацијата (во Чешката Република) и висока инфлација (повеќе од 20% во Египет.) На графикон 1.1 се прикажани реалните инвестициски приноси на пензиските средства, нето од трошоците за управување за 2017 година, во избрани земји – членки на ОЕЦД и избрани земји кои не се членки на ОЕЦД.

Приносите за подолг период се порелевантни показатели од краткорочните приноси со оглед на долгорочната природа на пензиските планови. Просечните номинални годишни приноси во последните пет години (од декември 2012 до декември 2017 година) беа позитивни во 48 истражувани земји, додека просечните реални годишни приноси за истиот период, се позитивни во сите земји освен во Чешка Република, Нигерија, Русија и Турција. Просечните номинални годишни приноси во последните 10 години (од декември 2007 до декември 2017 година) беа позитивни во сите 37 земји за кои

беше возможна пресметка. Просечните реални нето-инвестициски приноси, во последните десет години, беа негативни само во четири земји Бугарија, Чешка Република, Естонија и Словачка. Просечните номинални годишни приноси во последните 15 години беа позитивни во сите 21 земји за кои беше возможна пресметка. Највисок просечен реални нето-инвестициски принос, во последните 15 години, остварија пензиските фондови во Колумбија (6,9%), додека во Канада и Холандија над 5% и во Чиле околу 5%.

Резултатите од инвестирањето на пензиските средства, во голема мера, зависат од алокацијата на средствата. Скоро во половина од истражуваните земји (36 од 79), пензиските средства се инвестирани директно во инструменти со фиксен принос, најчесто обврзници или во акции. Обврзниците и записите, генерално, се перцепираат како сигурен извор на приход, па во поголемиот дел од земјите, пензиските средства се инвестирани во обврзници и записи. Во 2017-тата година, во Доминиканската Република скоро сите пензиски средства биле инвестирани во обврзници и записи, додека пак во Албанија, Коста Рика и Малдиви повеќе од 90% од пензиските средства се инвестирани во обврзници и записи. Една од причините за ваквиот висок процент на инвестиции во обврзници и записи може да биде недостатокот на инструменти на домашните пазари (како на пример Албанија, Малави, Србија). Во пет земји од истражуваните, повеќе од 50% од нивните средства, пензиските фондови инвестирале директно во акции во 2017 година (Австралија (58,2%) и Полска (85,2%) од земјите членки на ОЕЦД и Хонгконг, Кина (63,4%), Намибија (65,1%) и Маурициус (56,0%) од земјите кои не се членки на ОЕЦД). Регулативата за инвестиции може да предвидува и ограничувања за инвестирање во нетрадиционалните инструменти. Повеќето земји ги ограничуваат или целосно ги забрануваат инвестициите во недвижен имот (барем директните инвестиции), приватни фондови и/или заеми. Исто така регулативата може да предвиди и минимално учество на пензиските средства во одредени инструменти (на пример во Полска, пензиските фондови задолжително мора да инвестираа најмалку 15% од средствата во акции). Некои држави, ги намамија инвестициските ограничувања во последните години и ги охрабрија инвестициите во долгорочни проекти или во компании кои ги земаат во предвид социјалните, етичките и аспектите на животната средина, како на пример во Мексико. Во Хрватска, со измените на законот од 2014 година беа проширени инвестициските можности за задолжителните пензиски фондови, за директни инвестиции во инфраструктурни проекти и во алтернативни инвестициски фондови. Исто така пензиските средства во три земји во Африка (Јужна Африка (51,3%), Танзанија (51,3%) и Замбија (40,3%)) повеќе од 40% од ги вложиле во алтернативни инвестиции. Во Танзанија – најголем дел од алтернативните инвестиции се должат на инвестициите во земјиште и згради, како и заеми.

Управувачите со пензиските средства имаат клучна социјална улога во финансирањето на приходите по пензионирање и се многу важни играчи на финансиските пазари, со оглед на тоа што управуваат со околу 43,4 билиони УСД (во 2017 година). Токму заради тоа и оваа година, во фокусот на дискусиите и анализите се начинот на

подобрување на инвестициските резултати на пензиските фондови и, истовремено, одржувањето на сигурноста на пензиските средства, преку следење, подобрување и унапредување на поставената регулатива, поврзана со инвестициските ограничувања. Согласно со спроведените истражувања на ИОПС и ОЕЦД, поставените правила и прописи во однос на ограничувањата за вложување може да се разликуваат во зависност од видот на плановите (професионални, лични, задолжителни, на доброволна основа, со дефинирани пензии, со дефинирани придонеси, итн.). На крајот од 2017 година, поголем број земји имаат квантитативни ограничувања на вложувањата на пензиските фондови, иако постојат и земји кои не наметнуваат конкретни квантитативни инвестициски ограничувања за одредени класи на средства, но во тој случај, во дел од земјите, пензиските управувачи на средства треба да ја анализираат и да ја имаат предвид диверзификацијата при алокацијата на средствата, или пак, треба да избегнат конфликт на интереси помеѓу работодавецот и позајмувачот (кредиторот). Квантитативни ограничувања постојат за повеќето класи на средства, дефинирани, генерално, во зависност од степенот на ризичноста на класата на средства како и од апетитот за ризик на пензискиот фонд. Исто така, во некои земји, покрај максималните ограничувања, постојат и минимални ограничувања на вложувањата на пензиските фондови во одредени класи на имот, на пример, минимални ограничувања за инвестирање во наменски обврзници, или пак, минимални ограничувања, во согласност со различните нивоа на ризичност, во случај на мултифондовите, како на пример, минимални ограничувања на вложувањата во акции кај портфолијата со повисока ризичност. Регулативата за инвестициите, исто така, вклучува специфични правила за инвестиции во странство, па дури во некои земји кои не се членки на ОЕЦД, инвестирањето во странство и не е дозволено. Инвестирањето во странство, исто така, може да биде дозволено само во одредени географски области, како што се земји-членки на ОЕЦД, регулирани пазари на Европската Унија или на Европската економска зона (ЕЕА). Во однос на ограничувањата на странските инвестиции, во некои земји постојат и специфични ограничувања по тип на класа на средства и ограничувања на вкупното учество на инвестициите во странство. Исто така, одредени регулативи предвидуваат и ограничувања на вложувањата во еден издавач по тип на средства како и други прописи за квантитативни ограничувања на инвестициите поврзани со изложеност во поврзани лица, со изложеност на странска валута, деривативи и концентрација. Во текот на изминатите години, повеќето законски измени, поврзани со регулирањето на инвестициите на пензиските фондови, доведуваат до ублажување и до либерализирање на ограничувањата како и дозволување поголема дискреција за пензиските фондови. Некои земји го ублажиле, или целосно го отстраниле, ограничувањето за странските инвестиции, некои ги ублажиле ограничувањата за инвестирање во акции, итн. Исто така, се потенцираа и искуствата и се даваа предлози за алтернативни инвестиции како и мерки за проширување на опсегот на финансиските инструменти во кои можат да се вложуваат пензиските средства.

Постојано актуелна тема во пензиската област се и надоместоците и трошоците во пензиските системи, бидејќи имаат значајно влијание врз висината на пензискиот приход на идните пензионери. Резултатите од најновите направени истражувања и споредбени анализи во објавените работни документи на ИОПС, за периодот 2014 – 2017 година покажуваат генерален тренд на намалување на просечните надоместоци кои се наплатуваат во рамките на пензиските системи, што е во насока на поефективни пензиски системи. Надоместоци кои вообичаено се наплатуваат во пензиските системи на истражуваниите земји се надоместоците од средства (во 42 земји), надоместоци од придонеси (во 23 земји), потоа надоместоци на приноси (во 11 земји) и надоместоци на плати (во 7 земји). Дополнително, во некои планови се наплатуваат и надоместоци за трансфер, надоместоци за откуп и надоместоци за излез, кои најчесто се дефинирани како фиксни износи. Повеќе од 60% од испитаните земји вовеле максимални ограничувања на надоместоците дефинирани во прописи и во поголемиот број на случаеви, просечните надоместоци кои практично се наплатуваат се разликуваат од законските ограничувања, што може да се објасни како позитивен ефект на пазарната конкуренција. Како и да е во останатите земји, просечните приноси се многу блиску до максималните ограничувања. Во разгледуваниот период 2014-2017 година, во однос на законските максимални ограничувања на надоместоците, може да се забележи дека осум земји (Бугарија, Коста Рика, Македонија, Литванија, Полска, Словачка Република, Шпанија и Обединетото Кралство) ги намалиле овие ограничувања и една земја (Колумбија) ги зголемила, додека пак шест земји (Албанија, Гана, Унгарија, Израел, Романија и Србија) не направиле промена на законските максимални ограничувања. Еден од начините за проценка на ефикасноста на пензискиот систем може да биде преку оценка на коефициентите на трошоците. Овој индикатор овозможува да се анализира влијанието на надоместоците и трошоците на финалните износи на пензиските заштеди. На пример, коефициент на трошоци за 40 годишен период покажува колку повисоки би биле износите на пензиските заштеди на крајот на периодот доколку во истиот период не би биле наплатувани надоместоци од членот. Всушност, коефициентите на трошоци го илустрираат зголемениот ефект на применетите надоместоци на долг рок. Резултатите покажуваат дека постои разлика во просечните коефициенти на трошоци во зависност од природата на шемите/плановите. Резултатите посочуваат дека професионалните планови со дефинирани придонеси и индивидуалните пензиски планови кај кои основот за вклучување е поврзан со вработување или некоја професионална активност генерално се поефективни во однос на трошоците во споредба со индивидуалните пензиски планови кај кои основот за вклучување не е директно поврзан со вработување. Коефициентите на трошоци (за 40 годишен период и 5% стапка на принос) во споредба со резултатите од 2014 година, бележат намалување кај 18 планови од 23 истражени. Овој резултат е во согласност со тенденцијата на намалување на просечните надоместоци во повеќето истражувани земји. Ваквните анализи само ги потврдуваат грижите на

пензиските супервизори кои и интуитивно се наложуваат, а се насочени кон постојано дејствување за намалување на надоместоците кои се наплатуваат од членовите на приватните пензиски фондови и кон што поголема транспарентност во структурата и објавувањето на трошоците, со цел да им се овозможи на членовите да може лесно да ги воочуваат и споредуваат надоместоците кои им се наплатуваат.

Една од основните карактеристики на индивидуално финансираните програми е правото и слободата на избор на членовите, во сите фази на пензиското штедење – зачленување, акумулација и исплата. Токму затоа, континуирано се посветува големо внимание и на прашањето за пензиска едукација. Имено, поради реалокација на ризиците и на одговорностите помеѓу организаторите на пензиските шемии и членовите, сега, членовите носат поголем ризик и одлуките, кои ги носат, директно им влијаат на потенцијалните пензии. Оттука, треба да се поттикне свесноста на потенцијалните членови и на потенцијалните пензионери, за важноста на системот, воопшто, како и за нивната лична улога преку носењето на одлуките. Членовите треба да знаат како да го направат оптималниот избор, во согласност со своите очекувани потреби во иднина, со своето прифатливо ниво на ризик, како и во согласност со економската, финансиската и социјалната средина. Но, за жал, постои генерална согласност за ограничениот финансиска и пензиска култура на еден просечен член на пензиски систем, во контекст на зголемената индивидуална одговорност. Решението на овие прашања треба да биде долгорочно, да вклучува систематски напори од страна на сите надлежни и вклучени органи за подобрување на пензиската едукација и култура. Во таа насока, а особено по финансиската криза, голем број земји се насочија кон развивање национални стратегии за финансиска едукација, вклучително и за пензиска едукација и култура. Следствено, повторно, и во минатата година, една од актуелните теми на Светска банка, ОЕЦД и ИОПС е и заштитата на потрошувачите на финансиските услуги, вклучувајќи и пензиска и финансиска едукација, воопшто. Во 2018 година, ИОПС, врз база на истражувања и анализи, дефинираше принципи, или добри практики, на супервизорски активности, на полето на заштитата на потрошувачите во пензиските системи, со цел да се зајакне заштитата на потрошувачите во полето на приватните пензии. Предложените добри практики на ИОПС се фокусираат на пет клучни области од принципите со високо ниво на Г20 кои се потенцирани како најрелевантни од супервизорска перспектива, а во насока на зајакнување на заштитата на потрошувачите во приватниот пензиски сектор – законската рамка и супервизорската надлежност, објавите и транспарентноста, финансиската едукација и свесноста, одговорното однесување на пензиските друштва и нивните овластени агенти, жалби и надоместувања на штетата.

Експанзивниот развој на технологијата брзо го трансформира начинот на кој функционира финансискиот сектор, вклучувајќи го и пензискиот сектор, односно управувањето со пензиските средства и исплатата на пензиски надоместоци. Во споредба со другите сегменти на финансискиот сектор, иновациите во приватната пензиска област сè уште се наоѓаат во почетна и експериментална фаза, и влијаат на одредени активности

поврзани со услуги на пензиските друштва, како и на нивната интеракција со супервизорите. Токму затоа, во фокусот на дискусиите, и во 2018-тата година, повторно беа и анализите за тоа, како се користи технологијата за да се подобрат квалитетот и „испораката“ на пензиските услуги и информации и како регулаторите ги иницираат и поддржуваат и управуваат со овие промени. Со оглед на сложеноста на приватните пензии и потешкотиите на осигурениците да донесат соодветни одлуки, некои од иновативните технологии (како мобилни апликации и интерактивни платформи или дигитални објави) можат да помогнат во решавањето на некои од овие предизвици, односно може да го олеснат пристапот до клучни пензиски информации во реално време, да им овозможат на осигурениците подобро да ги планираат и управуваат своите пензиски заштеди. Потоа, иновативните технологии имаат потенцијал да ги поедностават и да ја подобрат ефикасноста на административните процедури, како на пример прибирање на податоци, чување и побрза обработка на податоците и да овозможат подобар квалитет на услугите со пониски трошоци. Новите технологии исто така може да се користат за олеснување на комуникацијата помеѓу супервизираните ентитети и супервизорите или регулаторите и за да ја автоматизираат и подобрат усогласеноста (RegTech). Сепак иновациите во пензискиот сектор постануваат област на зголемено внимание на супервизијата. Најпрво супервизорите нудат поддршка и ги поттикнуваат финансиските иновации преку организирање на регуларни состаноци како и центри за иновации. Паралелно, се присутни и интенциите за поблиско следење на развојот на технологиите и за детектирање на ризиците

кои може да се креираат заради развојот на финансиските технологии, како на пример сајбер -напади, крадење на пензиски средства, преземање на лични информации итн. Иако технолошките овозможени решенија (SupTech) се сеуште во рана фаза на развој во повеќето земји, се сметаат за многу важни алатки за подобрување на квалитетот на услугите и поефикасно управување со трошоците и времето. На пример, овозможување на on-line супевизорски услуги како на пример лиценцирање/ регистрација, управување и постапувањето по жалбите, потоа рационализирање на процесите за известување и автоматизирање на процесите за собирање на податоци за супервизорски цели, анализа на собраните податоци, развој на единствена централизирана пензиска база со податоци што ќе овозможува користење на податоците од осигурениците но и останатите засегнати страни заради супевизорски цели или заради регулаторни цели, развој на технолошки платформи за олеснување на теренските супервизии итн. Во дел од земјите каде се воведени некои од SupTech решенијата, истите овозможиле придвижување кон пофокусиран, проактивен модел на супервизија, рано и подобро детектирање на ризици, подобрен пристап и on-line преглед на работата на ентитетите и пазарните податоци, како и подобра комуникација помеѓу супервизорите и супервизираните ентитети. Во оваа насока на развој на технологијата и влијанието врз пензискиот сектор неопходно е зајакнување на постоечките знаења, обезбедување на експертиза и технолошки алатки и решенија за развој на дигитални проекти кај супервизорите и секако тесна соработка помеѓу регулаторите и супервизорите.

Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија

2.1 Опис на пензискиот систем

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

2.3 Институционална инфраструктура на капиталн финансираното пензиско осигурување

2.1 Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Македонија (РМ) и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб)

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000-тата година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во РМ. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголемброј подзаконски акти кои ја доработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во РМ има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социоекономските промени во РМ, на почетокот од 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од неповолните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и на зголемување на бројот на пензионерите, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор што има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на старите лица во вкупното население сè поголемо.

Проекциите на Актуарската единица при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (Фондот на ПИОМ), покажуваат дека овој тренд ќе продолжи и во иднина. Како вообичаен индикатор за стареењето на населението се користи соодносот на старото население (на возраст над 65 години) со работоспособното население (на возраст од 18 до 64 години). На графиконот 2.1 е прикажан бројот на овие две групи население и соодносот меѓу нив. Може да се забележи дека се очекува соодносот на овие две групи население да порасне, од сегашните 19,45%, на 49,74%, во 2060-тата година и да опаѓа

до 42,28%, во 2080-тата година, што значи дека, на долг рок, околу една половина од населението над 18 години ќе биде старо население.

Графикон 2.1. Сооднос на старото население со работоспособното население

Извор: ФПИОМ – Извештај за пензискиот систем во Република Македонија со актуарски проекции (декември, 2015 година)

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо три столбни пензиски систем, со комбинирани начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принципот на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб претставуваат капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на

принципот на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив, однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосната пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надоместок за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Со реформата на пензискиот систем и со воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во РМ, се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата

од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица, се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори, така што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од претходното, постојно, тековно финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедуваат тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин, се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени

лица по 1 јануари 2003 година имаа можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Исто така со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од декември 2018 година, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно се вклучија во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, им се дава можност да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот пензиски столб. Сите нововработени лица по 1 јануари 2019 година кои на денот на пристапување и кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Потоа, членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

Институциите кои учествуваат во тристолбниот пензиски систем се:

- Министерство за труд и социјална политика – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување.

- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување.

- Пензиско друштво – акционерско друштво, основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформиранiot пензиски систем има можност за основање три вида друштва:

- о Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.

- Чувар на имотот на пензиски фонд – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.

- Управа за јавни приходи (УЈП) – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

- Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (Фондот на ПИОМ)³ – врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб.

МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да ги штити интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови, да ја јакне свеста на јавноста за карактеристиките на ова осигурување и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС иницира и донесува прописи и акти, издава дозволи за пензиски друштва и одобренија за управување со пензиски фондови, со право на повлекување, врши теренска и вонтеренска контрола на пензиските друштва, на пензиските фондови и на чуварите на имот, спроведува испити и регистрација на агенти, врши проактивна проверка на активностите на пензиските друштва итн. За својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2018-тата година, овој процент изнесуваше 0,8%. МАПАС

е регулаторно тело што врши супервизија на вториот по големина сегмент од финансискиот систем, секторот пензиски фондови. Вкупните средства на задолжителните и доброволните пензиски фондови претставуваат скоро 10% од БДП за 2018 година, со потенцијал за понатамошен раст.

Пензиско друштво е акционерско друштво што се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законските и подзаконските акти, редовно известување на членовите, на јавноста и на МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионирани членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.6 и 6.7.)

³ Од 1 јануари 2019 година повторно се предвидува обврска на секое друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд да плаќа месечен надоместок на Фондот на ПИОМ во износ од 0,1% од секој уплатен придонес во претходниот месец во задолжителниот пензиски фонд со кој управува.

Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионираничленови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005-тата година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски

фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Во текот на 2017 година и првата половина на 2018 година се спроведе процес на продажба на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов Пензиски фонд” Скопје односно се изврши пренос на 100% од акциите издадени од НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје на Позаваровалница Сава д.д. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на друштвото Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје во Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје, даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ Пензиски фонд“ Скопје во Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд и даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус.

Заклучно со 31.12.2018 година, во РМ, постојат две пензиски друштва⁴ кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен⁵ пензиски фонд како што е прикажано во табела 2.1.

Табела 2.1. Пензиски друштва и пензиски фондови во РМ

Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје	КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје
кое управува со:	кое управува со:
- Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд - Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус	- КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје - КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
Чувар на имот на пензиските фондови: Комерцијална банка АД Скопје ⁶	Чувар на имот на пензиските фондови: Шпаркасе Македонија АД Скопје ⁷
Акционер: ⁸ Позаваровалница Сава д.д, Република Словенија - 100% учество во главнината на друштвото.	Акционери: - Скупина Прва заваровалниски холдинг ДД Љубљана, Република Словенија -51% учество во главнината на друштвото - Комерцијална банка АД Скопје, Република Македонија -49% учество во главнината на друштвото
Основачкиот капитал - 2,1 милиони евра.	Основачкиот капитал - 1,8 милиони евра.

⁴На крајот на март 2019 година, МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови на Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија и одобрение за управување со задолжителен пензиски фонд и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд.

⁵Во понатамошниот текст, за имињата на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, ќе се користат следните кратенки: САВА за Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје, КБ Прво за КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје, САВАз за Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд, КБПз за КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје, САВАд за Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус и КБПд за КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје.

⁶ Од 4.4.2019 г. чувар на имот на Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фондови Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плусе НЛБ банка АД Скопје

⁷ До 2.10.2018 г. чувар на имот на КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд и КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје беше НЛБ банка АД Скопје.

⁸ Акционери на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје беа Нова Љубљанска банка, ДД, Љубљана, Република Словенија која учествуваше со 51% во главнината на друштвото и НЛБ банка, АД Скопје, Република Македонија која учествуваше со 49% во главнината на друштвото.

Во извештајниот период, од почетокот на работењето на системот, заклучно со март 2018 година година и двете пензиски друштва имаа комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери. Од март 2018 година САВА има единствен странски акционер (100% учество). Акционерите на двете пензиски друштва се наведени во табела 2.1.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото

има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Двете пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано во табела 2.1. Во 2018 година КБ Прво пензиско друштво АД Скопје склучи договор за чување на имотот на двата пензиски фонда со кои управува со нов чувар на имот - Шпаркасе Македонија АД Скопје, за што МАПАС даде одобрение. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во табела 2.2 е даден преглед на надоместоците што ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2018-тата година.

Табела 2.2 Надоместоци кои ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на промена
НЛБ банка АД Скопје како чувар на имот на КБПз	0,081%	до 100	2 јули 2015 г.
	0,076%	над 100 до 200	
	0,070%	над 200 до 300	
	0,066%	над 300 до 400	
	0,059%	над 400 до 500	
	0,055%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,040%	над 800 до 900	
	0,035%	над 900 до 1000	
	0,033%	над 1000	
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПз		0,038%	3 октомври 2018 г.
		0,036%	3 октомври 2019 г.
		0,034%	3 октомври 2020 г.
		0,032%	3 октомври 2021 г.
		0,030%	3 октомври 2022 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАЗ	0,092%	до 100	12 јули 2015 г.
	0,087%	над 100 до 200	
	0,077%	над 200 до 300	
	0,070%	над 300 до 400	
	0,064%	над 400 до 500	
	0,060%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,042%	над 800 до 900	
	0,034%	над 900	
За доброволни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на промена
НЛБ банка АД Скопје како чувар на имот на КБПд	0,25%	до 50	21 декември 2009 г.
	0,20%	над 50	
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПд		0,06%	3 октомври 2018 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,25%	до 50	15 јули 2009 г.
	0,20%	над 50	

Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување

Во текот на 2018-тата година, извршени се две измени на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Од друга страна, во текот на 2018-тата година, Советот на експерти на МАПАС донесе 9 правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување. Исто така, во текот на 2018-тата година, беше донесена и една исправка на правилник.

Со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.21/2018 од 2.2.2018 г.), се изврши прецизирање на условот за познавање на странски јазик, што треба да го исполнува член на Советот на експерти на МАПАС. Со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.245/2018 од 28.12.2018 г.), се извршија неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Беше извршена промена на критериумот за членување во втор столб односно условот за задолжително членување во втор столб на осигурениците кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување за прв пат по 1.1.2003 година беше заменет со условот за задолжително членување во втор столб на осигурениците кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување за прв пат по 1.1.2019 година и кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години. Притоа, на осигурениците кои се стекнале со членство во втор столб (кои биле задолжително или доброволно вклучени во вториот столб) и кои се родени по 1.1.1967 година, им продолжува членството во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување. Потоа, согласно овие измени се дефинираат и критериуми за престанок на одредени категории на членови. Имено, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои задолжително беа вклучени во вториот столб (вработени по прв пат по 1.1.2003 година) и се родени пред 1.1.1967 година, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд на 1.1.2019 година. Додека пак, членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно беа вклучени во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, имаат право да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот пензиски столб со писмена изјава за престанување или продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд, најдоцна до 30 септември 2019 година. Исто така, на членовите на задолжителни пензиски фондови кои до денот на започнување на примена на измените на овој законот, во текот на осигурувањето се стекнале со својство на осигуреник на осигуреник како индивидуален земјоделец или како вршител на самостојна дејност за трговија на мало на тезги и пазари или во текот на осигурувањето имале стаж на осигурување што се смета со зголемено траење, им престанува членството во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување на 1.1.2019 година. Пензиското друштво го пренесува вкупниот износ на средствата од сметките на сите овие членови во Фондот

на ПИОМ и овие осигуреници остануваат осигурени само во тековното финансирано пензиско осигурување засновано на генерациска солидарност. Овие измените на законот предвидуваат и обврска на Фондот на ПИОМ за уплатување на надоместок за ненавремено пренесување на придонесите во случај кога Фондот на ПИОМ не ги распределил осигурениците кои биле задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот, во случај доколку Фондот на ПИОМ не изврши распределба на осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно новите критериуми за зачленување во рок од три месеци по нивното пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување и во случај доколку Фондот на ПИОМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите.

Во текот на 2018-тата година, МАПАС изготви измени и дополнувања на постојните подзаконски акти кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за измена на Правилникот за надоместоци за задолжителните пензиски фондови („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

2. Правилник за измена на Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиско друштво („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

3. Правилник за измена на Правилникот за сметковниот план, формата и содржината на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за задолжителните и доброволните пензиски фондови („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

4. Правилник за дополнување на Правилникот за начинот и постапката за давање на одобренија на измените на документите поднесени при лиценцирање („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

5. Правилник за дополнување на Правилникот за начинот и постапката за избор на член на управен одбор и на надзорен одбор на пензиско друштво („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

6. Правилникот за измена на Правилникот за постапка за избор на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр.32/2018 од 19.2.2018 г.);

7. Исправка на правилник за измена и дополнување на правилникот за начинот на известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на пензиско друштво („Службен весник на Република Македонија“ бр.38/2018 од 28.2.2018 г.);

8. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и доброволните пензиски фондови („Службен весник на Република Македонија“ бр.218/2018 од 28.11.2018 г.);

9. Правилник за членство во задолжителен пензиски фонд („Службен весник на Република Македонија“ бр.247/2018 од 31.12.2018 г.) и

10. Правилник за пренос на средства по престанок на членство во задолжителен пензиски фонд („Службен весник на Република Македонија“ бр.247/2018 од 31.12.2018 г.).

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки и усогласувања со измени на релевантната регулатива. Имено, со измената на правилникот за надоместоци во втор столб се изврши доуредување на обврската на пензиските друштва за објавувањето на промената на надоместоците од придонеси што ги наплатуваат пензиските друштва. Со измената на правилниците што се однесуваат на финансиските извештаи на пензиските друштва и пензиските фондови се изврши усогласување со правилникот за начинот на известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на пензиско друштво, при што се поедноставува начинот на доставувањето на финансиските извештаи на пензиските друштва и на пензиските фондови до МАПАС, така што истите треба да се доставуваат по електронска пошта. Со измените на правилниците кои се однесуваат на постапките за одобренја на измени на документите поднесени при лиценцирање и на постапките за избор на член на управен и надозрен одбор на пензиско друштво се прецизираат одредени рокови за уништување на документите кои содржат лични податоци согласно прописите за уништување на лични податоци. Со измената на правилникот што се однесува на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност се поедноставува и унапредува на постапката за избор на правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност. Со измените на правилникот за проценка на средствата на пензиските фондови се прецизира начинот

на избор на финансиско-информативен сервис доколку на финансиско-информативниот сервис Bloomberg не е објавена цената за определените финансиски инструменти и начинот на проценката на вредноста на уделите на домашните отворени инвестициони фондови. Со измената на правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд се изврши усогласување со измената на Законот за задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување што се однесува на категоријата на осигуреници кои може да станат членови на задолжителен пензиски фонд. Со донесувањето на правилникот за пренос на средства по престанок на членство во задолжителен пензиски фонд поблиску се пропишува начинот на пренос на вкупниот износ на средствата, во Фондот на ПИОМ од сметката на членовите на задолжителен пензиски фонд на кои им престанува членството согласно со измената на Законот за задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување.

Во текот на 2018-тата година, МАПАС ги ажурираше постојните и изготви нови, и ги донесе и следните упатства:

1. Техничко упатство за дефинирање на процесите од Правилникот за пренос на средства по престанок на членство во задолжителен пензиски фонд (декември 2018 г.)
2. Техничко упатство за доставување на годишна архива и извештаи од базите на податоци кои ги одржуваат пензиските друштва (декември 2018 г.)
3. Упатство за начинот и постапката на распределба на осигуреници во задолжителен пензиски фонд (декември 2018 г.)
4. Упатство за пополнување на извештаите за пензиска заштеда (декември 2018 г.).

Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2018 г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

*4.3 Главнина, основна главнина и сопствени
средства на пензиските друштва*

4.4 Индикатори

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2018 г.

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи, во согласност со Законот за трговски друштва, со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на двете пензиски друштва, заклучно со 31.12.2018 година.

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на двете пензиски друштва за 2018-тата година се дадени во табела 4.1.

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2018 г.

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	84.651.914	35,81%	93.129.454	35,34%
Надоместок од средства	120.743.223	51,07%	137.470.652	52,17%
Надоместок од премин	950	0,00%	923	0,00%
Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд	205.396.087	86,88%	230.601.029	87,51%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	4.022.830	1,70%	3.663.997	1,39%
Надоместок од средства	8.150.550	3,45%	6.782.101	2,57%
Надоместок од премин	0	0,00%	0	0,00%
Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд	12.173.380	5,15%	10.446.098	3,96%
Финансиски приходи	17.710.678	7,49%	21.976.349	8,34%
Останати приходи на друштвото	1.124.193	0,48%	503.017	0,19%
Вкупно приходи	236.404.338	100,00%	263.526.493	100,00%

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2018 г.*

Основ	САВА		КБ Прво	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	882.490	0,66%	475.319	0,40%
Трошоци за маркетинг	10.293.036	7,65%	9.237.114	7,84%
Трошоци за трансакции	107.615	0,08%	46.946	0,04%
Трошоци за МАПАС	26.999.031	20,06%	29.681.932	25,20%
Трошоци за чувар на имот	16.063.695	11,94%	16.637.711	14,13%
Останати трошоци од управување со фондот	1.239.211	0,92%	1.135.573	0,96%
Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд	55.585.078	41,30%	57.214.595	48,58%

Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	2.590.235	1,92%	14.116	0,01%
Трошоци за маркетинг	684.698	0,51%	857.140	0,73%
Трошоци за трансакции	46.120	0,03%	410.381	0,35%
Трошоци за МАПАС	1.271.490	0,94%	1.130.807	0,96%
Трошоци за чувар на имот	1.704.708	1,27%	1.515.813	1,29%
Останати трошоци од управување со фондот	55.729	0,04%	69.395	0,06%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	6.352.980	4,72%	3.997.652	3,39%
Трошоци од управување со друштвото				
Плати и надоместоци за вработените	49.338.374	36,66%	32.251.113	27,39%
Трошоци за услуги	13.403.366	9,96%	6.753.770	5,73%
Трошоци за сировини и други материјали	1.216.252	0,90%	1.239.678	1,05%
Амортизација	1.760.048	1,31%	2.166.872	1,84%
Финансиски расходи	870.196	0,65%	3.792.617	3,22%
Останати трошоци од работењето	5.639.573	4,19%	8.771.509	7,45%
Резервирања за трошоци и ризици	418.381	0,31%	1.578.572	1,34%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	72.646.190	53,98%	56.554.131	48,02%
Вкупно трошоци	134.584.248	100,00%	117.766.378	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот, односно во доброволниот пензиски фонд.

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за процена на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на двете пензиски друштва, во 2018 година, се прикажани во табела 4.2.

Во рамките на приходната страна и кај двете пензиски друштва се забележува пораст на вкупните приходи во 2018 година во однос на 2017-тата година и тоа од околу 10% кај САВА и 7% кај КБ Прво. Притоа, најголем дел од приходите на пензиските друштва, во 2018-тата година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови (околу 55% и кај САВА кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 38% и кај САВА и 37% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоците од придонеси, во вкупните приходи, и кај двете пензиски друштва се намалило и тоа за околу два процентни поени, додека пак, процентното учество на приходите

од надоместокот од средства кај се зголемило за околу четири процентни поени и кај САВА и кај КБ Прво. Во однос на 2017-тата година, процентното учество на финансиските приходи кај САВА се зголемило за еден процентен поен, додека кај КБ Прво се зголемило за околу два процентни поени. Процентното учество на останатите приходи на друштвата е најмало и останува на приближно исто ниво во однос на претходната година и кај двете пензиски друштва.

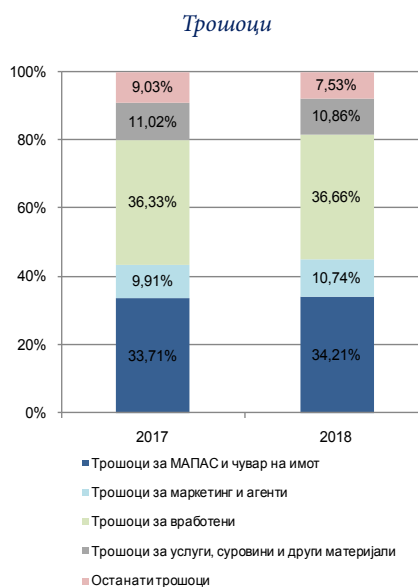
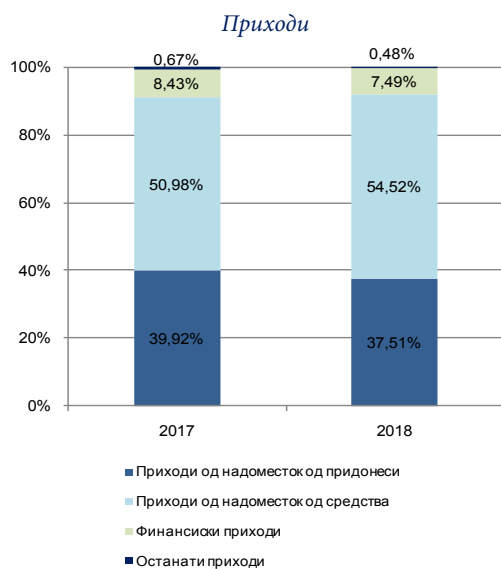
Во рамките на расходната страна во 2018 година во однос на 2017-тата година кај САВА се забележува зголемување на вкупните трошоци и тоа од околу 6%, додека кај КБ Прво се забележува намалување од околу 2%. Притоа, кај САВА најголем дел од трошоците односно околу 54% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Кај КБ прво во 2018 година трошоците што се однесуваа на работењето на друштвото изнесуваат околу 48%, при што може да се забележи намалување на процентното учество во однос на 2017 –тата година. Повторно најголем дел од овие трошоци се однесуваат на трошоците за плати и надоместоци за вработените, па потоа на останати трошоци од работењето и на трошоците за услуги. Следствено кај КБ Прво најголем дел од трошоците се однесуваат на трошоците за управување со пензиските фондови, односно околу 52%. Кај САВА трошоците

за управување со пензиските фондови изнесуваа околу 46%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 11% од вкупните трошоци кај САВА и околу 9% од вкупните трошоци кај КБ Прво, што во споредба со претходната година значи дека и кај двете

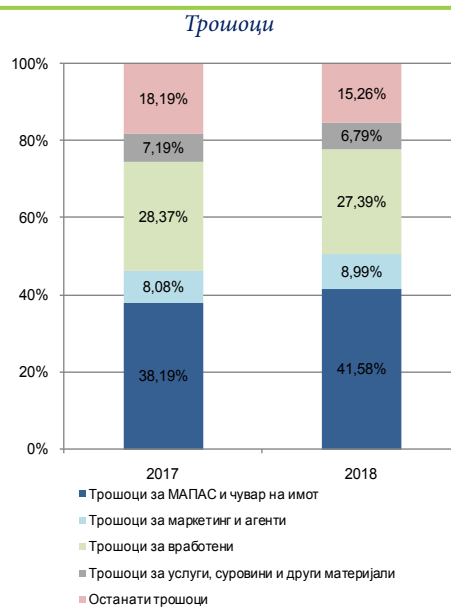
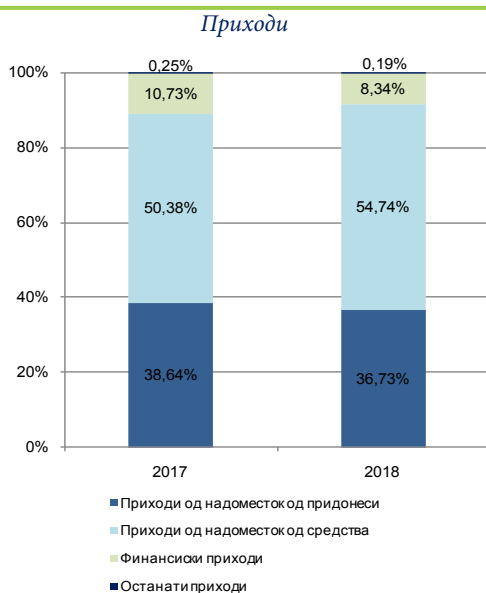
пензиски друштва се забележува малку зголемување на учеството на овие трошоци. Околу 34% од трошоците кај САВА и 42% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС и за чуварите на имот.

Графикон 4.1. Структура на приходи и трошоци по друштво, за 2017 и за 2018 г.

САВА

КБ Прво

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

Двете пензиски друштва, и во 2018 година, остварија позитивен финансиски резултат. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Двете пензиски друштва ја завршија 2018-тата година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од САВА, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има остварено повисоки приходи, а воедно има и помалку трошоци од

САВА, за 2018-тата година. И двете пензиски друштва, во 2018-тата година, бележат пораст на нето-добивката и тоа, САВА за 17% и КБ Прво за 16%, во споредба со нето-добивката остварена во 2017-тата година. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, САВА во износ од околу 99 милиони денари и КБ Прво, во износ од околу 131 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2018 година) на САВА изнесува околу 269 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 289 милиони денари.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2018 г.

(во денари)

Опис*	САВА	КБ Прво
Добивка (за 2018 г.)	101.820.090	145.760.115
Добивка по оданочување (за 2018 г.)	91.476.196	130.992.710
Вонредни расходи	0	0
Нето добивка (за 2018 г.)	91.476.196	130.992.710
Друга сеопфатна добивка**	7.761.000	0
Вкупна сеопфатна добивка***	99.237.196	130.992.710
Акумулирана добивка (заклучно со 31.12.2018 г.)	268.606.304	288.949.931

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2018 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби, кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето-добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Двете постојни пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на Народна банка на РМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината, во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел да се зголеми финансиската сила на пензиските друштва, не се

дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства, во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво
Главнина и резерви	523.077.129	552.493.469
Основна главнина	130.001.478	110.459.024
Вишок главнина над законски утврден минимум	402,36%	500,18%
Сопствени средства*	466.797.657	506.030.859
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	123,22%	141,98%

* Сопствениите средства се пресметуваат во согласност со Правилникот за методологијата за пресметка на сопствениите средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, САВА, од септември 2018 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 6,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надминува висината од 500 милиони евра. Додека, пак, КБ Прво, од декември 2017 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 6,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надминува висината од 500 милиони евра..

4.4 Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во табела 4.5 се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на двете пензиски друштва за 2018-тата година.

Од анализата на индикаторите за приходи и расходи по член, може да се забележи дека просечните приходи по член, кај КБ Прво, се поголеми за околу 16 денари, додека просечните расходи по член се поголеми кај САВА, за околу 111 денари. Во споредба со 2017-тата година, просечните приходи по член бележат пораст и кај двете пензиски друштва (3% кај САВА и 1% кај КБ Прво). Потоа, во споредба со 2017-тата година, просечните расходи по член и кај двете друштва бележат намалување (1% кај САВА и 8% кај КБ Прво). Притоа, и

кај двете друштва има пораст на добивката по член во однос на 2017-тата година во износ од околу 9%. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај двете друштва покажува намалување во однос на 2016-тата година и тоа, околу 4% кај САВА и околу 9% кај КБ Прво.

На графикон 4.2 е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал), споредбено за двете пензиски друштва, за период од 2006-тата до 2018-тата година.

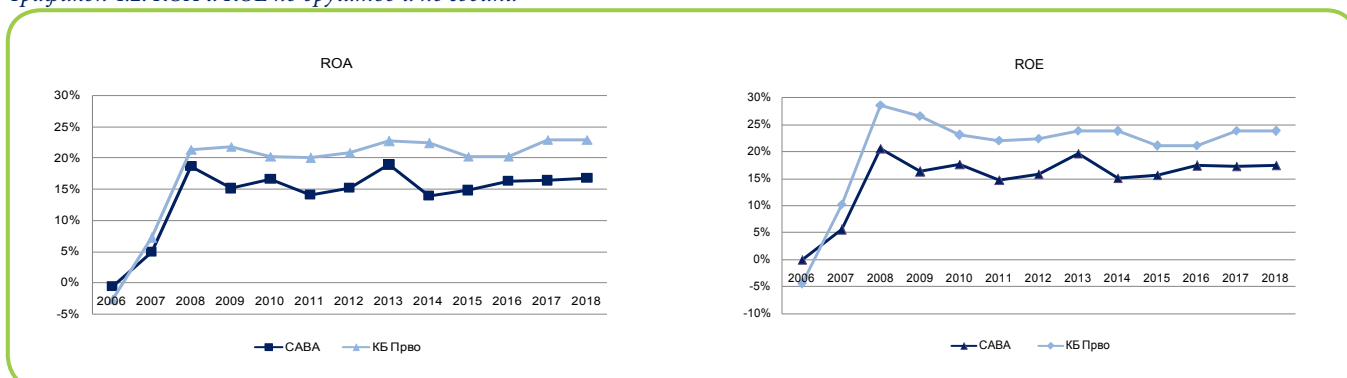
Може да се забележи дека, во 2018-тата година, и кај двете пензиски друштва, во однос на 2018-тата година, стапките на поврат на средствата и на капиталот се речиси на исто ниво како во 2017-тата година.

Табела 4.5. Индикатори

(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво
Индикатори за приходи и расходи по член		
Просечни приходи по член	963,43	979,48
Просечни расходи по член	548,48	437,72
Добивка по член	414,95	541,77
Индикатори за ефикасност		
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	56,93%	44,69%

Графикон 4.2. ROA и ROE по друштво и по години

Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

1) со потпишување договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС;

2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на Фондот на ПИОМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Заклучно со 31.12.2018 година⁹, постојат две глобални категории на осигуреници за зачленување во вториот столб:

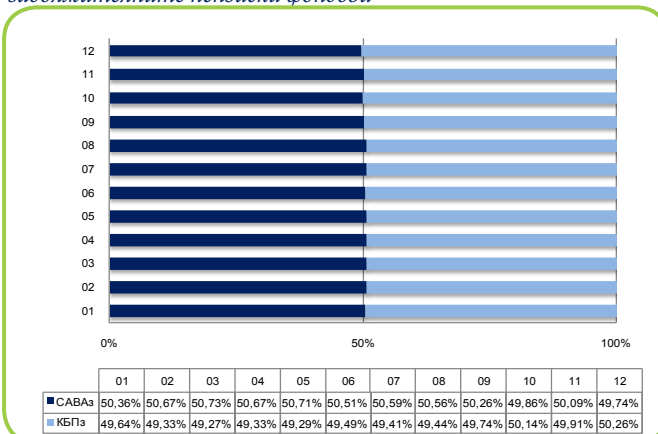
- Задолжителни членови – осигурениците кои се вработиле, односно кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година,
- Доброволни членови – осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година.

Осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување“ (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) и индивидуалните земјоделци, не можат да бидат членови на вториот столб. По исклучок, доколку лицата, кои припаѓале на горенаведените категории, го променат статусот на осигуреник од глава VII, или статусот на индивидуален земјоделец, може, во рок од една година од промената, да се зачленат во вториот столб, по сопствен избор. Исто така, лицата кои веќе се вклучиле во вториот столб, а потоа го менуваат статусот и стануваат припадници на горенаведените категории, имаат право да се вратат во едностволбниот систем, во рок од една година од промената на статусот.

Зачленувањето во вториот столб започна на 20 септември 2005 година. Доброволните членови можеа својот избор да го направат до 31 декември 2005 година. Задолжителните членови се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. Фондот на ПИОМ, времено ги распределува овие осигуреници во задолжителни пензиски фондови, по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонесишто го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот од придонеси (30%)¹⁰. Пондерите што се користени за распределба на осигурениците возадолжителните пензиски фондови, во текот на 2018-тата година, се прикажани на графикон 5.1.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

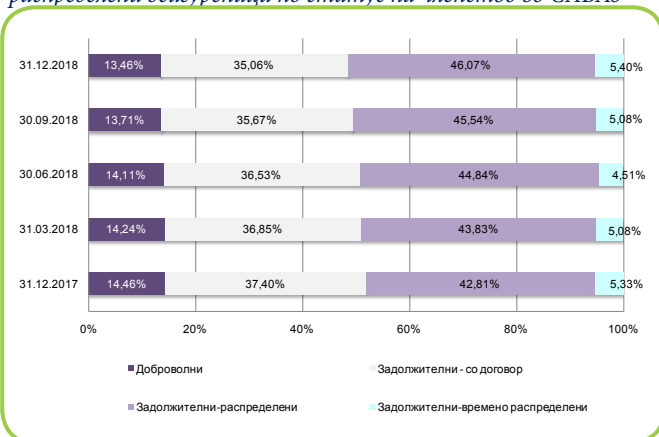
Како во претходните години така и во текот на 2018-тата година, бројот на распределени членови помеѓу двата задолжителни пензиски фонда е приближно ист, затоа што вредноста на двата пондера се движи околу 50% (вредноста на пондерот на САВАЗ е малку повисока во однос на вредноста на пондерот на КБПЗ, во текот на цела 2018 година, со исклучок на месеците октомври и декември). И покрај тоа што висината на надоместокот од придонеси, во 2018-тата година, се намали, имајќи го предвид фактот дека и двете друштва наплатуваа надоместок од придонеси во иста висина и фактот дека остварениот принос во номинален износ, кај двата пензиски фонда, не се разликуваше многу, пондерите во 2018-тата година имаа приближно иста вредност.

⁹Измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.245/2018 од 28.12.2018 г.), предвидуваат неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување кои се важечки од 1.1.2019 година

¹⁰Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилник за членство во задолжителен пензиски фонд.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2018 година, изнесува 490.035, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 32.769, или за околу 7%, во споредба со 2017-тата година. Ова значи дека околу 85% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Распределбата на членови и времено распределени осигуреници меѓу пензиските фондови, во 2018-тата година, остана приближно иста како и во минатата година, односно од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, 52% се во КБПз, додека 48% се во САВАЗ.

Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во САВАЗ

Од вкупниот број членови на вториот столб, 68.790 или 14% се доброволни членови, додека 421.245 или 86% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 173.629 членови потпишале договор за членство, 221.824 не потпишале договор и се трајно распределени и 25.792 осигуреници се времено распределени. И во 2018 година, може да се забележи дека само околу 4% од осигурениците, кои имаат прво вработување и/или станале задолжителни членови во вториот столб во 2018-тата година и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 96%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

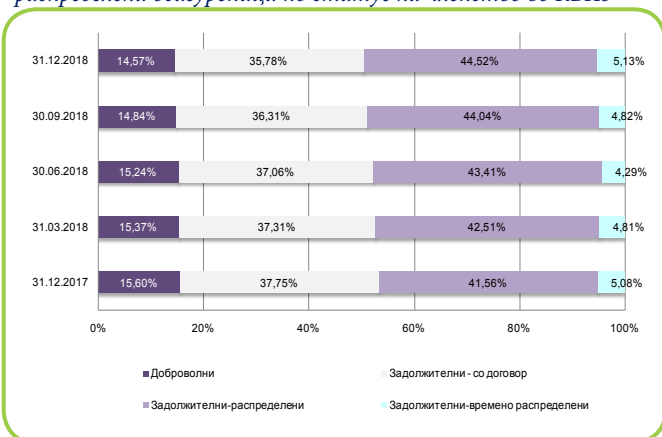
Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови и по статус на членство, во 2018-тата година, не се случиле некои неочекувани и значајни промени. Таа е прикажана на квартално ниво, на графикон 5.2 и на графикон 5.3.

Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2018-тата година, е слична кај двата пензиски фонда. Притоа, може да се забележи дека во секој квартал, процентното учество на доброволните членови се намалува, додека учеството на задолжителните членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на нововработени лица кои се задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителните членови, кои потпишале договор за

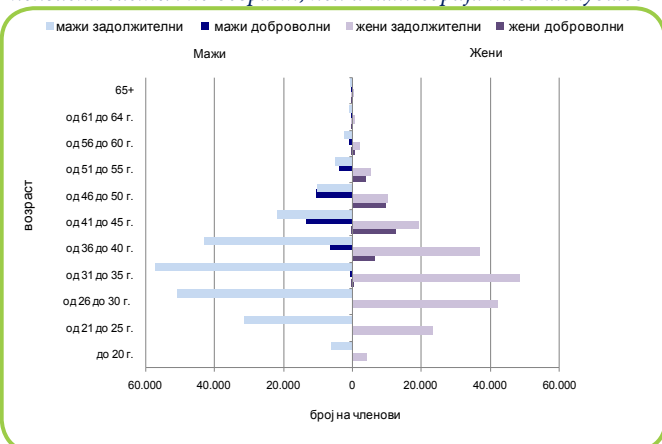
членство, постепено се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителните членови, кои трајно се распределени, што постепено се зголемува од квартал во квартал.

Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица, за кои, впрочем, е најповолен двостолбниот систем. Задолжителните членови се млади лица, при што најголемиот број членови се на возраст од 26 до 35 години, додека доброволните членови се малку повозрасни и најголем број од нив се на возраст од 41 до 50 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 34 (и за мажи и за жени), а на доброволните

Графикон 5.3. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во КБПз

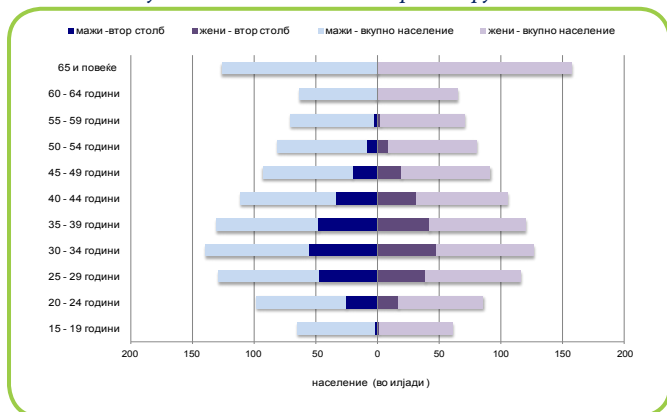
Графикон 5.4. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и категорија на зачленување

членови е 45 години (и за мажи и за жени), а на сите членови, вкупно, е 35 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на графикон 5.4.

Според процените на Државниот завод за статистика, на крајот од 2017-тата година, вкупниот број население во РМ се проценува на 2.075.301 жители. Со состојба на крајот од 2017-тата година, околу 22% од вкупното население во РМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Структурата на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното население во РМ, по возрасни групи и по пол, со состојба на 31.12.2017 година, е прикажана на графикон 5.5.

Графикон 5.5. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното население, по возрастни групи и пол

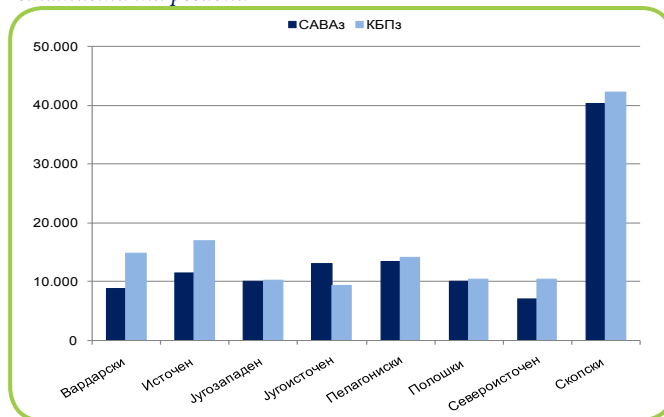

Извор: МАПАС и Државен завод за статистика – МакСтат база на податоци – Население – Процени на население

Од овој графички приказ може да се забележи дека сè уште мал процент од вкупното население во нашата земја е вклучено во двостолбниот пензиски систем и, секако, најмногу членови се млади лица и тоа, на возраст 25 – 34 години. Ова се должи на тоа што реформираниот пензиски систем функционира тринаесет години и сè уште е релативно млад.

Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови, по статистички региони¹¹ во РМ, е дадена на графикон 5.6. Најмногу членови и во двата задолжителни пензиски фондови има од Скопскиот регион. Најмалку членови во САВАз има од Североисточниот регион, а најмалку членови во КБПз има од Југоисточниот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

¹¹Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд, ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин. Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

Во табела 5.1 се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2018-тата година.

Табела 5.1. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Фонд	Членови кои преминале ОД задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД задолжителен пензиски фонд (во денари)	Членови кои преминале ВО задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО задолжителен пензиски фонд (во денари)
САВАз	54	19.310.116	48	22.134.413
КБПз	48	22.134.413	54	19.310.116

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

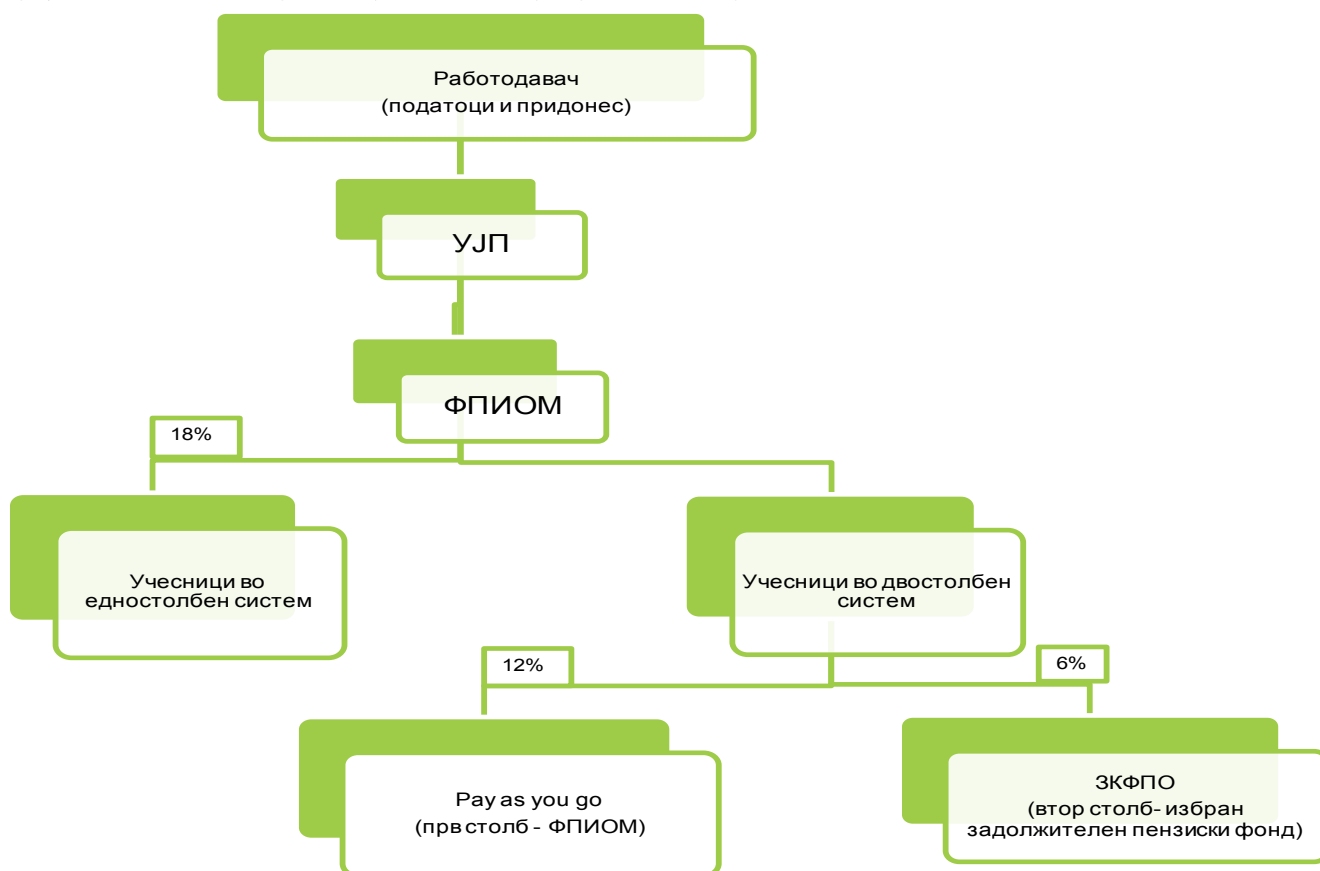
Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот, во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

За осигурениците кои членуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОМ (за 2018 година, тој изнесуваше 18% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, кој се пренесува

во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОМ останува придонес во висина која се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2018 година, тој изнесуваше 12% од бруто-платата ($12\% = 18\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биде примени и соодветни податоци во согласност со законот, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОМ да ја изврши таа обврска.

Графикон 5.7. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

Табела 5.2 Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

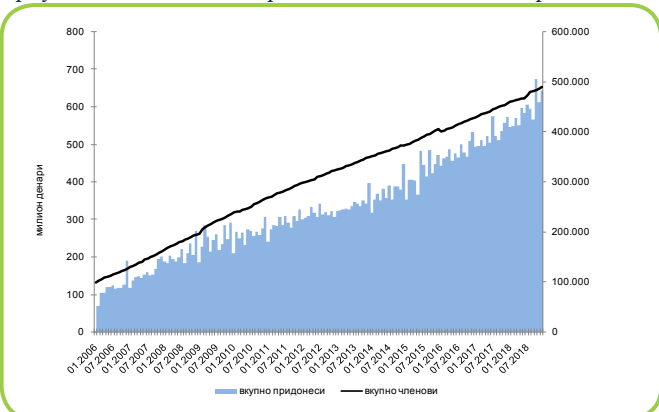
	Вкупно 2017	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2018
САВАз	2.995	259	258	275	262	285	276	288	284	270	324	292	308	3.383
КБПз	3.312	288	291	297	290	313	308	318	311	298	350	322	335	3.719
Вкупно	6.307	547	549	572	552	598	584	606	595	568	675	614	643	7.102

Во текот на 2018-тата година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени околу 7,1 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари), како што е прикажано во табела 5.2.

На графикон 5.8 се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на реформиранот систем до 31.12.2018 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членовите, растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и пораста во одредени месеци).

Графикон 5.8. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Во текот на 2018-тата година, еден дел од уплатените средства во пензиските фондови (околу 127 милиони денари) беше вратен во Фондот на ПИОМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавецот.

Структурата на вратените средства во Фондот на ПИОМ, по задолжителни пензиски фондови, е прикажана во табела 5.3.

Табела 5.3. Структура на вратени средства во ФПИОМ, по задолжителни пензиски фондови (во денари)

Причини	Од кој задолжителен пензиски фонд	
	САВАз	КБПз
Остварена пензија	16.057.995	22.575.021
• инвалидска пензија	4.671.577	6.194.831
• семејна пензија	11.386.418	16.380.190
Раскинување договори и поништување распределби	39.776.321	44.124.109
Вишок уплати на придонес	2.208.226	2.132.570
Вкупно	58.042.542	68.831.700

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно, средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираните членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на

надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

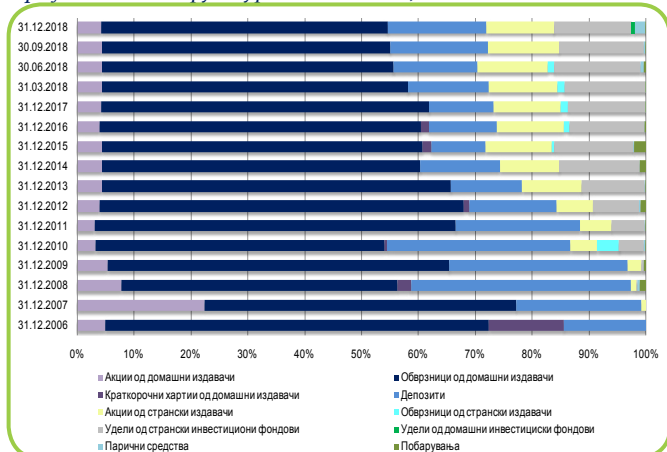
Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на пензиските фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РМ и во странство, во државите-членки на Европската Унија или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел да се спречат инвестициите во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјалниот пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети или уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел да се овозможат поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 5.4.

Табела 5.4. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50%
• обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50%
• хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60%
• банкарски депозити	30%
Обврзници издадени од единиците на локаната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
• обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РМ	5%
• документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

Графикон 5.9. Структура на инвестициите на САВАЗ

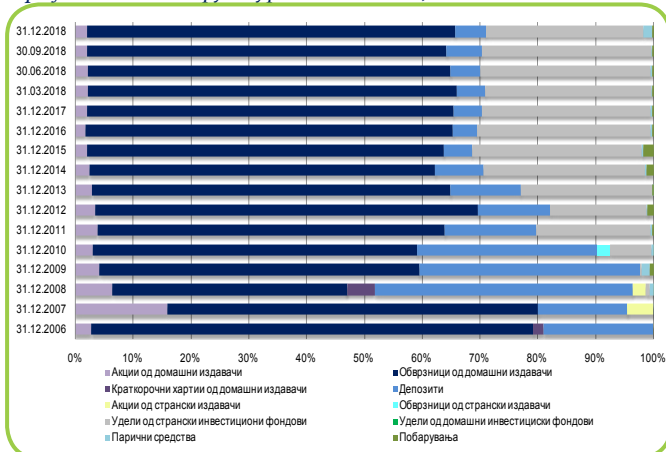
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот (за период 2006 –2017 година, на годишно ниво, а за 2018 година, на квартално ниво) е прикажана на графикон 5.9 и на графикон 5.10.

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година и таа е прикажана на графикон 5.11. Сепак,учеството на домашните државни хартии од вредност кои вклучуваат само домашни државни обврзници е намалено во споредба со состојбата на 31.12.2017 година и изнесува 57,38%. Учеството пак на банкарските депозити е зголемено и изнесува 11,05%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото (3,12%) и ова учество останува скоро на исто ниво во однос на со состојбата на 31.12.2017 година. Многу мал дел од инвестициите на задолжителните пензиски фондови припаѓа на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,25%). Во 2018-тата година учеството на инвестициите во странство е малку намалено, во споредба со претходната година, и изнесува 26,41%. Инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во удели на инвестициски фондови (20,85%) и инвестиции во акции (5,56%). Останатите средства се парични средства 1,72% и побарувања 0,09%. Во текот на 2018-тата година и двата задолжителни пензиски фонда вложуваа во рамките на максималните инвестициски ограничувања.

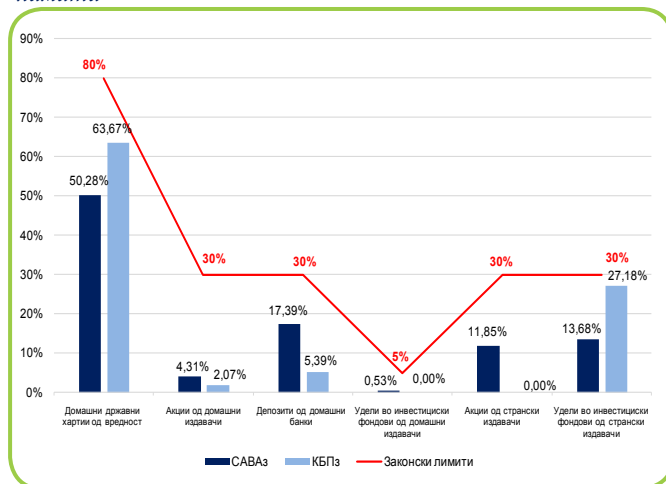
Графикон 5.11. Структура на инвестициите во втор столб со состојба на 31.12.2018

Графикон 5.10. Структура на инвестициите на КБПЗ

Графикон 5.12. Класи на средства во портфолиото на задолжителните пензиски фондови споредени со законските лимити

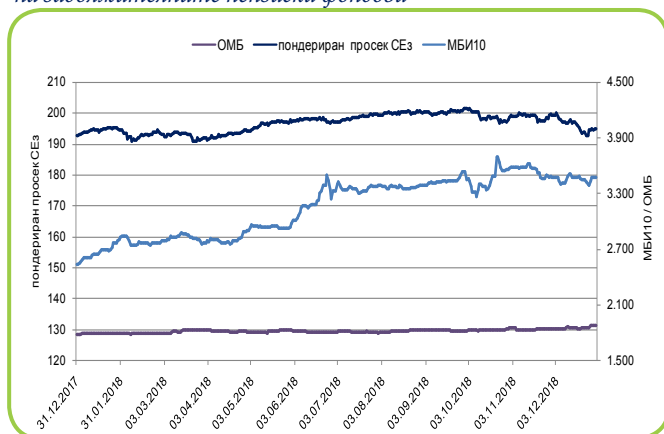
На графикон 5.12 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАЗ и КБПЗ и законските ограничувања, со состојба на 31.12.2018 година. Како и во претходната година така и во 2018-тата година, мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови (3,12%) се инвестирани во акции на домашни издавачи. Во 2018-тата година и кај двата задолжителни пензиски фонда, изложеноста во акции, во однос на 2017-тата година, е скоро на исто ниво. Ако се има предвид дека вкупната изложеност во акции од домашни издавачи е мала, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс МБИ10 и не влијаеја многу врз движењето на просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови. Имено, МБИ10, во текот на 2018-тата година, забележа пораст од околу 36,64% додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови¹² забележа пораст од околу 1,29% во однос на 2017-тата година.

¹²Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето средствата на задолжителните пензиски фондови

Исто така, и вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза – ОМБ, нема големо влијание врз просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, со оглед на тоа дека само околу 0,73% од вкупните средствата на двата задолжителни пензиски фондови се вложени во домашни државни обврзници, со кои се тргува на Македонската берза. Останатиот дел од портфолиото, што е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2018-тата година, забележа пораст од околу 2,13%¹¹, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови забележа пораст од околу 1,29% во однос на 2017-тата година.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2018-тата година, се прикажани на графикон 5.13.

Графикон 5.13. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови

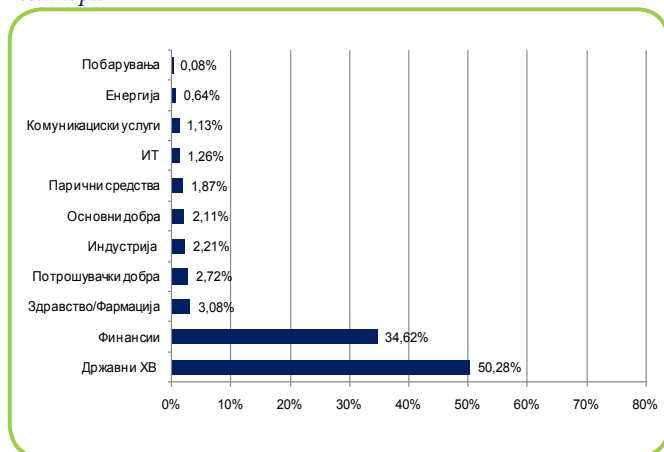

Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2018.

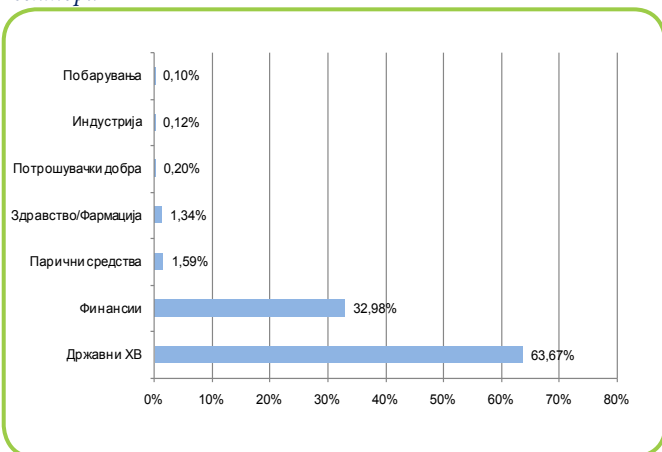
Повеќе од половина од средствата на задолжителните пензиски фондови и во 2018-тата година припаѓа на државните хартии од вредност и тоа на домашните државни хартии од вредност (50,28% кај САВАЗ и 63,67% кај КБПЗ). Гледано секторски, потоа, околу една третина од средствата на задолжителните пензиски фондови се вложувања во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор односно, 34,62% кај САВАЗ и 32,98% кај КБПЗ од вкупните средства на фондот. Во рамките на овој сектор, кај САВАЗ најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (50%) и уделите во странски и домашни инвестициски фондови (41%) и помало е учеството на финансиските услуги (7%) и на акциите во домашни и странски банки (2%). Кај КБПЗ во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (82%), потоа следуваат домашни банкарски депозити (16%) и многу мало учество на акциите во домашни банки (1%). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, потрошувачки добра, индустрија, основни добра, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,12% до 3,08%).

Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, која е прикажана на графикон 5.16 и на графикон 5.17, може да се забележи дека и во 2018 година и кај САВАЗ (57,11%) и кај КБПЗ (49,13%), најголем дел од средствата се инвестирани во евра, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи намалувањена учеството во инструменти, во евра, во однос на претходната година. Додека пак, учеството во инструменти, во домашна валута, изнесува 24,66% кај САВАЗ и 26,62% кај КБПЗ, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи зголемување во однос на претходната година. Потоа, може да се забележи мало намалување на учеството во инструменти, во американски долари, и кај двата пензиски фонда, при што кај САВАЗ изнесува 17,24%, а кај КБПЗ изнесува 24,25%. Многу мал дел од средствата на САВАЗ се инвестирани во швајцарски франци (0,99%).

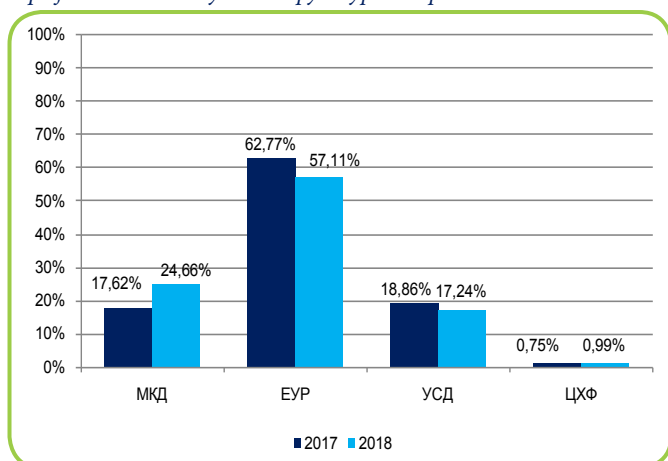
Графикон 5.14. Структура на инвестициите на САВАЗ по сектори

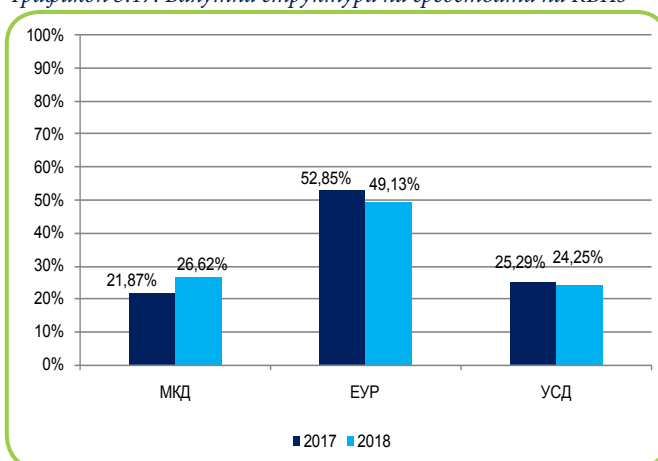
Графикон 5.15. Структура на инвестициите на КБПЗ по сектори

Графикон 5.16. Валутна структура на средствата на САВАЗ

Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на КБПЗ

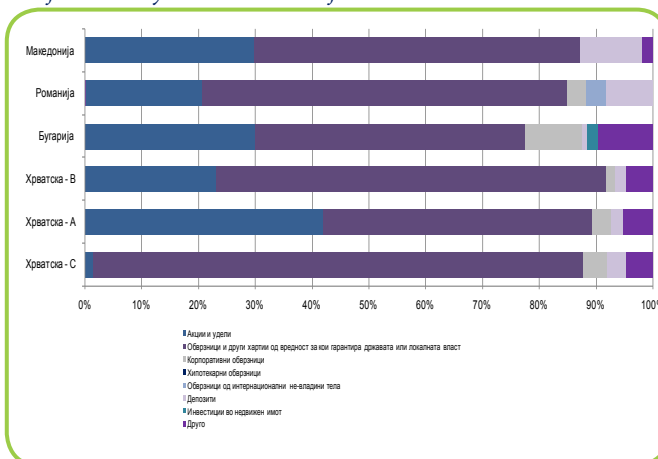

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На графикон 5.18 се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Македонија) во неколку земји и во РМ, на 31.12.2018 година. Притоа, може да се забележи дека структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови во разгледуваните земји, со состојба на крајот на 2018-тата година, не се разликува значајно во споредба со структурата на инвестициите во минатата година.

Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека најмалку инвестиции во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт, имаат пензиските фондови во Бугарија (47%). За разлика од нив, пензиските фондови во другите земји, повеќе од 50% од средствата ги инвестирале во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (69% во Хрватска В¹³, 64% во Романија и 57% во Македонија). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Во акции и удели најмногу се вложува во Македонија (30%) и Бугарија (30%), потоа следуваат Хрватска В (23%) и Романија (21%). Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија (11%) и Романија, додека, пак, во Хрватска В (2%) и Бугарија (1%) само мал дел од средствата на пензиските фондови се вложени во депозити. За разлика од пензиските фондови во Македонија, пензиските фондови во другите земји

вложувале и во корпоративни обврзници (10% во Бугарија 3% во Романија и 2% во Хрватска В), но треба да се има предвид фактот дека на македонскиот пазар има недостиг од вакви инструменти. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Доколку се разгледа структурата на портфолијата на задолжителните пензиски фондови, од аспект на тоа, дали средствата ги инвестирале во земјата или во странство¹⁴, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Македонија (26%), потоа во Хрватска В (12%) и во Романија (10%).

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во Република Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

¹³Во Хрватска се воведени мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

¹⁴Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2018 година не беше достапен во преземените податоци.

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, што се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши процена на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до довтасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес или одлив поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања,
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот од претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот од годината, што е прикажано во табела 5.5.

Вкупните нето-средства на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, изнесуваа околу 64 милијарди денари или околу 1,05 милјарди евра, што претставува околу 9,75% од БДП на РМ¹⁵.

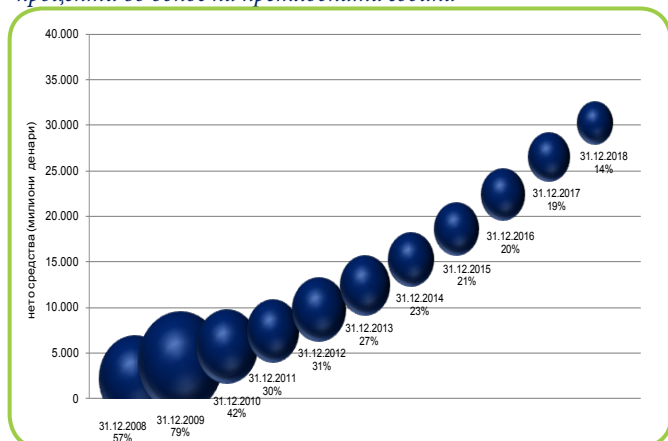
На графикон 5.19 и на графикон 5.20 се прикажани вредностите на нето-средствата, на крајот од сите години, и нивниот пораст во проценти, во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2009-тата во однос на 2008-та година.

Табела 5.5. Промени на средствата на задолжителните пензиски фондови (во милиони денари)

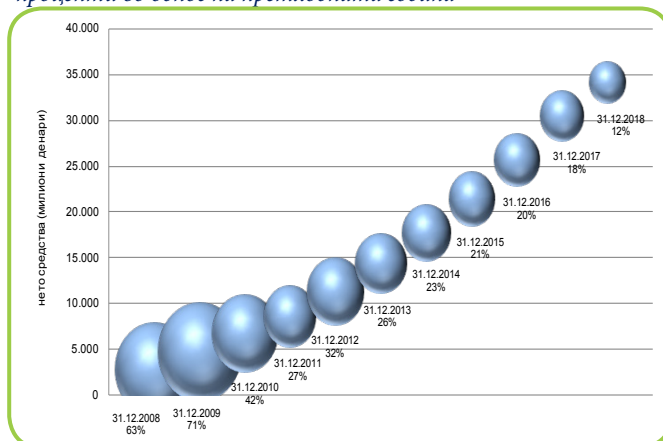
	САВАЗ	КБПЗ
Нето средства на 31.12.2017г.	26.519,03	30.392,74
Придонеси	3.383,22	3.719,26
Надоместоци од придонеси	84,65	93,06
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	3.298,56	3.626,20
Надоместоци од средства	120,74	137,47
Расходи за посреднички провизии	1,59	0,43
Пренос од другиот фонд	22,53	20,00
Пренос во другиот фонд	20,00	22,53
Пренос во ФПИОМ поради раскинување на договор, поврат на придонес и пензионирање	58,15	68,93
Исплата на наследство	4,04	7,61
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	0,96	1,19
Еднократна исплата	0,20	1,82
Бруто добивка од инвестиции	571,51	347,74
Нето добивка од инвестиции	449,18	209,84
Нето средства на 31.12.2018г.	30.205,96	34.146,71

¹⁵Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2018 година – проценети податоци.

Графикон 5.19. Пораст на нето средствата на САВАЗ во проценти во однос на претходната година

Графикон 5.20. Пораст на нето средствата на КБПЗ во проценти во однос на претходната година

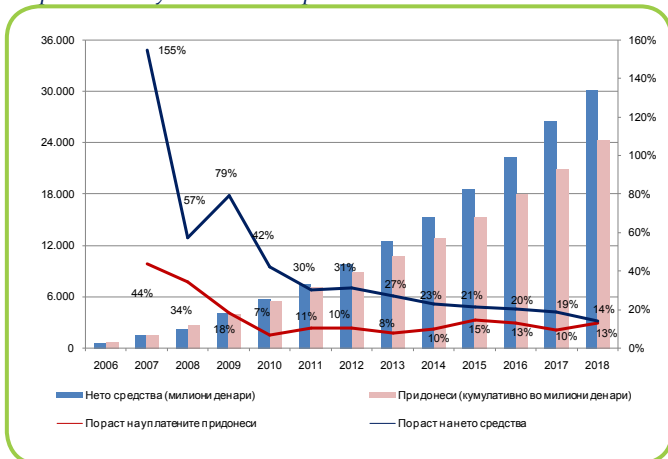
Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда, од почетокот на работата на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2018 година, се прикажани на графикон 5.21 и на графикон 5.22. Може да се забележи дека, во текот на првите години, вкупните нето-средства растат пропорционално со кумулативните придонеси и тоа со коефициент на пропорционалност од околу еден, додека во последните седум години, кај средствата на задолжителните пензиски фондови се забележува поголем пораст од кумулативните придонеси.

Кај двата пензиски фондови (САВАЗ и КБПЗ), нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирањето на системот. Најголем пораст на нето-средствата (околу 150%) како и на уплатените придонеси (околу 40%) и кај двата пензиски фонда е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година како и на прилично високиот пораст

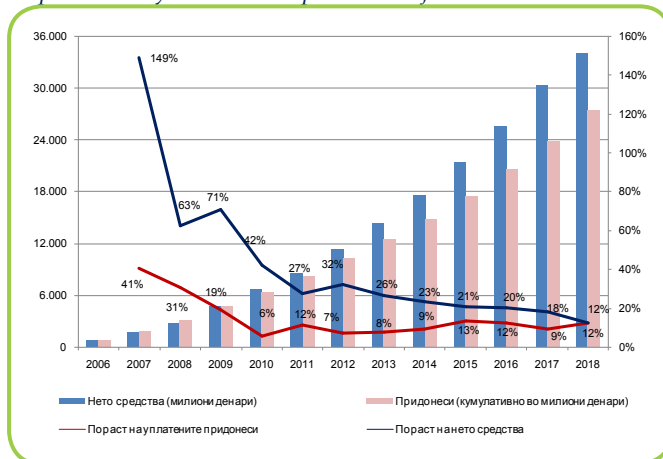
на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето-средствата, во последните пет години, во просек, изнесува околу 19%, додека порастот на уплатените придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 12%. Во 2018-тата година, може да се забележи најмал пораст на нето-средствата и изнесува 14% кај САВАЗ и 12% кај КБПЗ, додека порастот на уплатените придонеси изнесува околу 13% кај САВАЗ и 12% кај КБПЗ.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата, поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица беше 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични

Графикон 5.21 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во САВАЗ

Графикон 5.22 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПЗ

појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици, во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

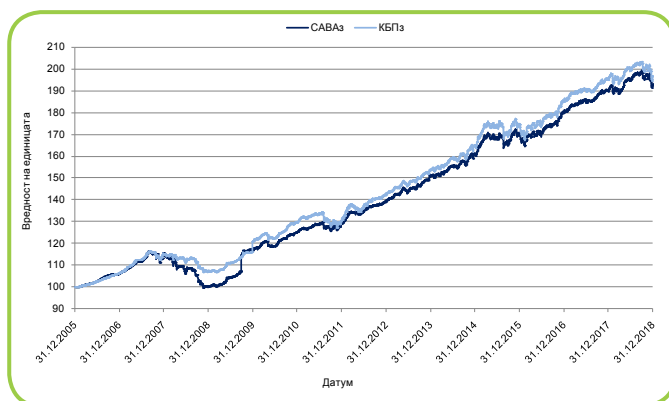
Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2018 година, е дадено во табела 5.6, на графикон 5.23

Табела 5.6. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Датум	Вредност на сметководствена единица	
	САВАз	КБПз
31.12.2006	105,929336	106,265900
31.12.2007	115,511364	115,303221
31.12.2008	100,155213	107,116421
31.12.2009*	116,874672	120,667142
31.12.2010	125,009646	129,590887
31.12.2011	129,003093	130,697013
31.12.2012	139,225567	142,372582
31.12.2013	151,117506	153,757419
31.12.2014	160,733889	164,578077
31.12.2015	170,193521	174,392410
31.12.2016	179,771032	184,786292
31.12.2017	189,686331	195,037486
31.03.2018	189,451992	194,354965
30.06.2018	194,695778	199,406252
30.09.2018	199,091693	203,387061
31.12.2018	193,113009	196,706281

* Во втората половина на 2009 година, двете друштва донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до довтасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна процена на вредноста на финансиските инструменти со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Графикон 5.23. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

и на графикон 5.24. Притоа, од почетокот на работењето на задолжителните пензиски фондови се забележува растечки тренд на сметководствените единици

Во текот на 2018-тата година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот од годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа пораст во однос на претходната година. Може да се забележи намален порастот на сметководствените единици во 2018 година во однос на порастот во 2017 година што најмногу се должи на влијанието на цените на светските финансиски пазари кои бележеа поголема волатилност во текот на 2018 година и намалување на крајот на 2018 година. Сепак мора да се потенцира дека пензиските фондови по нивната природа, работат на долг рок па нивните перформанси се оценуваат на долг рок.

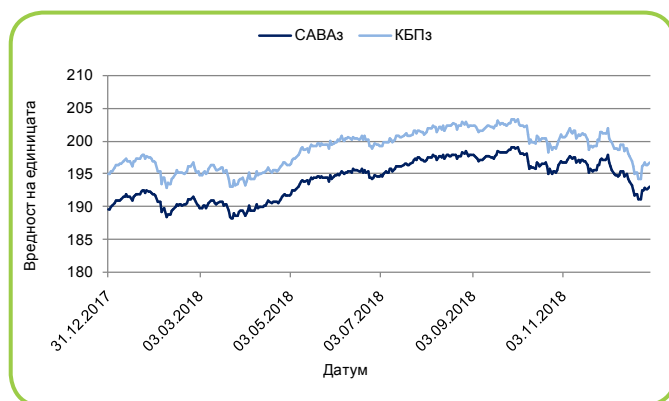
Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво, во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.

Приносот во номинален износ¹⁶ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на процена од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ.

Приносот во реален износ, за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво.

¹⁶Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

Графикон 5.24. Вредност на сметководствената единица во 2018 г.

Табела 5.7. Принос на задолжителните пензиски фондови

Период*	САВАЗ		КБПЗ	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%	
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%	
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%	
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%	
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%	
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%
31.12.2009 - 31.12.2016	6,34%	4,74%	6,27%	4,67%
31.12.2010 - 31.12.2017	6,13%	4,63%	6,01%	4,51%
31.03.2011 – 31.03.2018	5,89%	4,95%	5,67%	4,73%
30.06.2011– 30.06.2018	6,06%	4,86%	5,86%	4,66%
30.09.2011– 30.09.2018	6,73%	5,38%	6,79%	5,44%
31.12.2011 – 31.12.2018	5,93%	4,72%	6,01%	4,80%
Почеток* - 31.12.2018	5,19%	3,14%	5,34%	3,28%

* До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

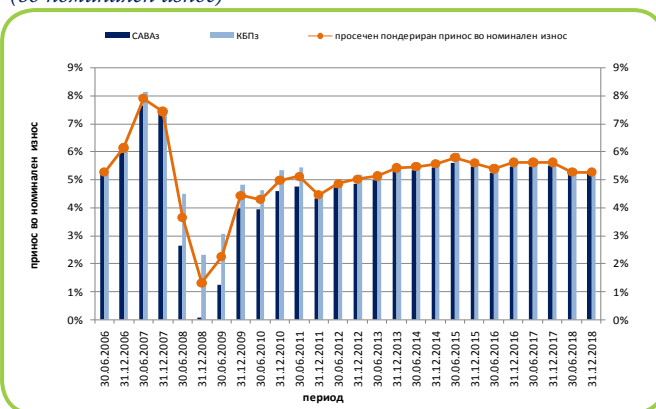
** Почеток е 1.1.2006 г. и за САВАЗ и за КБПЗ.

Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.7.

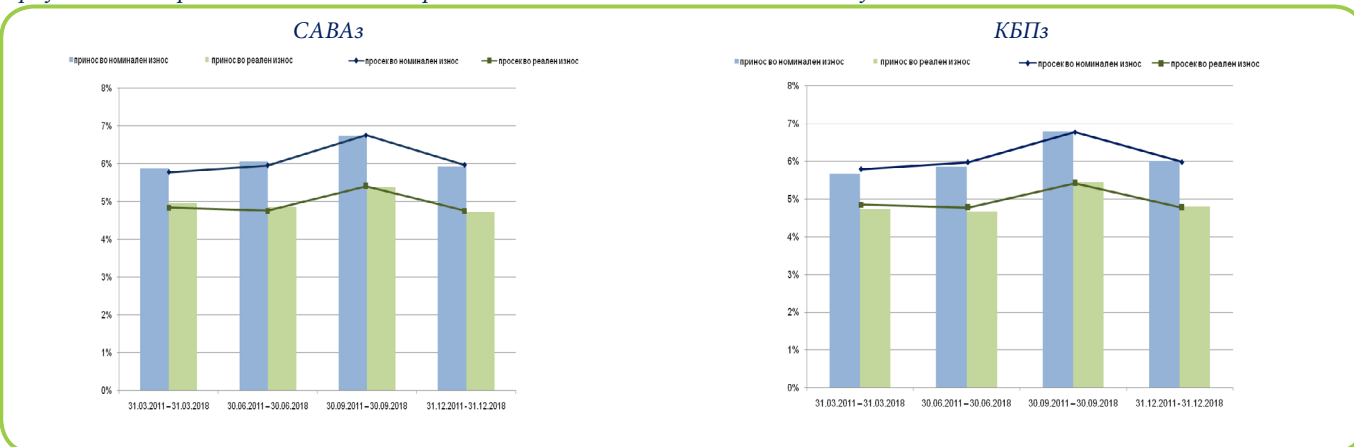
Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот (тринаесет години). Тој, во просек¹⁷, изнесува 5,72% во номинален износ и 3,49% во реален износ.

Графикон 5.25. Принос на задолжителните пензиски фондови (во номинален износ)

Графикон 5.26. Принос во номинален и во реален износ на задолжителните пензиски фондови во 2018 година

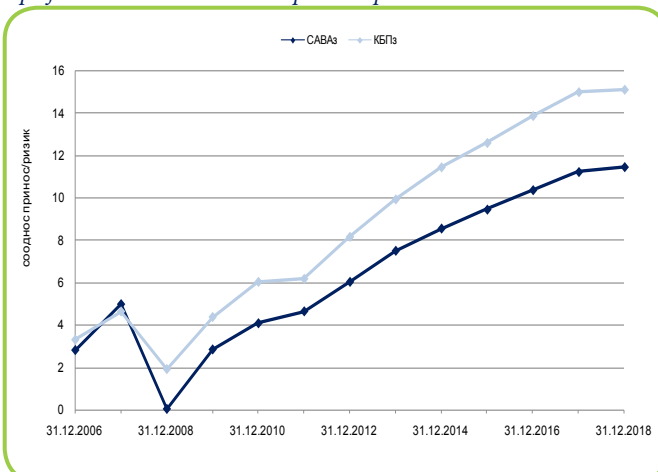
¹⁷ Просечниот принос се пресметува со истата формула со која се пресметува приносот на задолжителните пензиски фондови поединечно при што на местото на сметководствената единица се става пондеризиранот просек на сметководствената единица во однос на нето средствата.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на тринаесетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.25, каде што се прикажани приносите по периоди (од почеток на системот до соодветниот датум), од почетокот на системот до 31.12.2018 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот од 2006 и 2007 година, има високи приноси, додека на крајот од 2008 година, има најниски приноси, како резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година, како и на крајот на 2010 година. На крајот од 2011-тата година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот од 2010-тата година. Во текот на следните години, се забележува пораст (со мали отстапувања од растот на приносите заклучно со крајот на 2015 година и првата половина на 2016 година и приносите во 2018 година) и движење на просечниот пондериран принос над 5% заклучно со 2018 година.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2018-тата година, по седумгодишни периоди, сведен на годишно ниво, по задолжителен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 5.26. Во 2018-тата година, приносот во номинален износ се движи од 5,67% до 6,79%, додека приносот во реален износ се движи од 4,66% до 5,44%. Најголема вредност имаат приносите за периодот 30.09.2011 – 30.09.2018 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност

Графикон 5.27. Сооднос на принос и ризик

во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи дека поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос, кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹⁸ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на задолжителните пензиски фондови, од почетните години до крајот на 2018 година, е прикажан на графикон 5.27.

Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАСи за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец, од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно

големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку што се поблиску до пензионирањето¹⁹. Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства ќе станува сè позначаен со текот на годините. Сепак, на почетокот на функционирањето на системот, влијанието на надоместокот од придонеси е забележливо на индивидуалните сметки. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од работењето на фондот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем, а друштвата имаат трошоци за воспоставување инфраструктура и за сопственото работење, кои ги покриваат од сопствениот капитал и од надоместоците

¹⁸Приносот е пресметан на годишно ниво од почетокот на системот преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

¹⁹Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.8. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво
Надоместок од придонеси	2,50%*	2,50%*
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,035%**	0,035%**
Надоместок за премин		
Број на денови***	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 Евра	15 Евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината еднаква со законски определениот максимум за 2018 година (претходно беше 2,75% и кај САВАЗ и кај КБПЗ).

** Висината еднаква со законски определениот максимум за 2018 година (претходно изнесуваше 0,04% и кај САВАЗ и кај КБПЗ).

*** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до датумот на пренос на средствата на индивидуалната сметка на членот во идниот задолжителен пензиски фонд.

кои ги наплатуваат од членовите. Со текот на развојот на системот, долгорочно гледано, средствата на задолжителниот пензиски фонд сè повеќе се зголемуваат и може да се очекува сè поголема стапка на добивка на индивидуалните сметки. Краткорочните резултати имаат мало значење, затоа што системот е дизајниран за заштеди кои се акумулираат во период од 30 или 40 години. Членовите почнуваат да штедат млади, а пензијата ја добиваат дури со навршени 64 (мажи), односно 62 (жени) години живот. Оттука, фокусот на резултатите и на придобивките од ова осигурување треба да е насочен долгорочно.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2018-тата година, се прикажани во табела 5.8.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа пензиските друштва, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2018-тата година, е прикажана во табела 5.9.

Табела 5.9. Висина на надоместоци од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во втор столб

Пензиско друштво	износ	датум на примена
САВА	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 година, надоместокот изнесуваше 0,04%, заклучно со декември 2016 година. Од јануари 2017 година, надоместокот од средства изнесува 0,035%.

Табела 5.10. Максимална висина на надоместоци од придонеси и надоместоци од средства утврдени во закон за втор столб

Година	Надоместок од придонеси	Месечен надоместок од средства
2018	2,50%	0,035%
2019	2,25%	0,030%
2020	2,00%	0,030%

Од 2013-тата година, со закон е определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, која ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и предвидено е нивно постепено понатамошно намалување. Имено, максималната висина на надоместокот од придонеси ќе изнесува 2,00%, додека максималната висина на месечниот надоместок за управување со средства ќе изнесува 0,03% и тие ќе се применуваат од 2020-тата година, односно од 2019-тата година, па натаму. До постигнување на тие ограничувања (лимита), ќе има постепено намалување на максималната висина на надоместоците, во согласност со табела 5.10.

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2018-тата година, е прикажана во табела 5.11.

Табела 5.11. Наплата на надоместоци од страна на друштвата во 2018 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАз – вкупно	15,92	15,91	16,41	16,17	17,01	16,97	17,41	17,49	17,23	18,64	17,93	18,30	205,40
Од придонеси	6,49	6,47	6,89	6,55	7,13	6,92	7,21	7,11	6,75	8,11	7,31	7,71	84,65
Од средства	9,42	9,44	9,51	9,62	9,88	10,05	10,20	10,38	10,48	10,53	10,62	10,59	120,74
КБПз – вкупно	18,00	18,06	18,30	18,25	19,12	19,17	19,56	19,57	19,37	20,69	20,08	20,37	230,53
Од придонеси	7,20	7,27	7,43	7,26	7,84	7,70	7,95	7,77	7,45	8,76	8,05	8,38	93,06
Од средства	10,80	10,79	10,88	10,99	11,28	11,47	11,60	11,80	11,91	11,94	12,03	11,99	137,47

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрастна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски анuitет со целиот износ на средства, акумулирани на индивидуалната сметка на членот; анuitетот се исплаќа до крајот на животот, од друштво за осигурување, овластено за таа цел, или
- програмирани повлекувања, обезбедени од друштвото кое управува со задолжителен пензиски фонд, или
- комбинација на горенаведените методи.

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на задолжителниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонската берза на хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2018-тата година, од САВАз биле наплатени вкупно 1,59 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПз биле наплатени вкупно 0,43 милиони денари трансакциски провизии.

Обезбедувањето пензиски анuitети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере, наместо таа пензија, да користи пензија од втор столб.

Во 2018-тата година беа остварени 51 инвалидски пензии и 135 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2018-тата година, за 17 членови на вториот столб започна да се исплаќа старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да оствари пензија само од средствата од втор столб, доколку пензијата е поголема или еднаква на 40%

од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензијата е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Остварување на пензија само од средствата од втор столб и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2018-тата година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 93 починати членови Исто така, еднократно беа исплатени средства и на 18 лица.

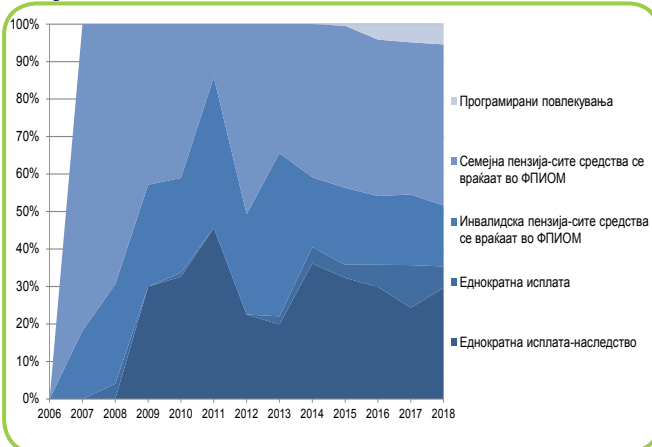
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб во 2018 година, по задолжителни пензиски фондови, е даден во табела 5.12.

На графикон 5.28 е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб, во тринаесетте години на постоење на вториот столб, заклучно со 2018-тата година. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови и исплати на членови преку програмирани повлекувања.

Табела 5.12. Остварени пензии и исплати за членовите во втор столб во 2018 г.

Вид на пензија/ Задолжителен пензиски фонд	САВАз	КБПз	Вкупно
Инвалидска пензија	22	29	51
Семејна пензија	61	74	135
Старосна пензија – програмирани повлекувања	5	12	17
Еднократна исплата – член	4	14	18
Еднократна исплата – наследство	48	45	93
Вкупно	140	174	314

Графикон 5.28. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

Информации за доброволните пензиски фондови

- 6.1 *Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување*
- 6.2 *Членство во доброволните пензиски фондови*
- 6.3. *Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд*
- 6.4. *Придонеси во доброволните пензиски фондови*
- 6.5. *Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови*
- 6.6. *Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови*
- 6.7. *Надоместоци кај доброволните пензиски фондови*
- 6.8. *Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување*

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето, за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостовлбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РМ со системите во Европската Унија. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РМ, како и на лица кои не се државјани на РМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини, треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да

гарантира пристоен животен стандард во староста. Во третиот столб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Со воведувањето и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, се очекува дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и продлабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009-тата година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови. Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус.

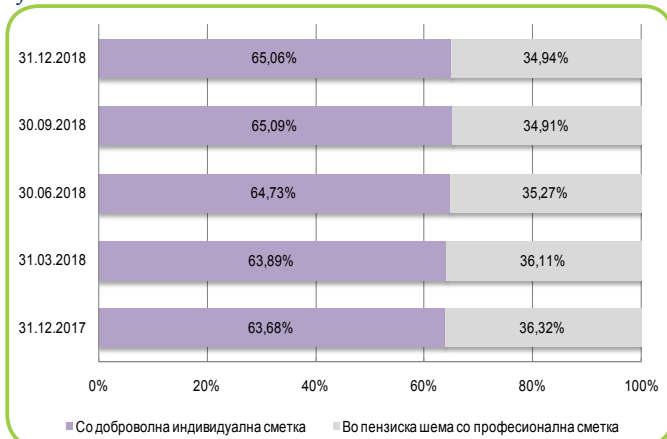
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

Лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начина:

- 1) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови или друштво за управување со доброволни пензиски фондови и со отворање на доброволна индивидуална сметка,

- 2) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 3) со учество во професионална пензиска шема, организирана од неговиот работодавец или од здружение во кое членува и со отворање на професионална сметка.

Графикон 6.1. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство САВАД

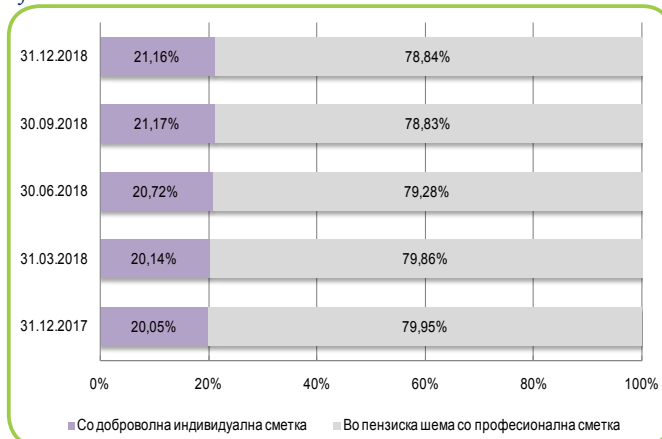

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, со состојба на 31.12.2018 година, има вкупно 24.388 членови, што значи 588 членови повеќе во споредба со 31.12.2017 година, односно има пораст на членството за околу 2,5%. Од вкупниот број членови во третиот столб, 9.579 или околу 39% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.809 или околу 61% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Во однос на распределбата на членовите по доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, нема значителна промена во однос на состојбата во минатата година, односно околу 41% од членовите се во САВАД, додека околу 59% се во КБПД.

Од графиконот 6.1 и графиконот 6.2, на кои се прикажани структурата на членови по доброволните пензиски фондови и по тип на членство, во 2018-тата година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, САВАД има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (65%), додека КБПД има повеќе членови во

Графикон 6.2. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство КБПД

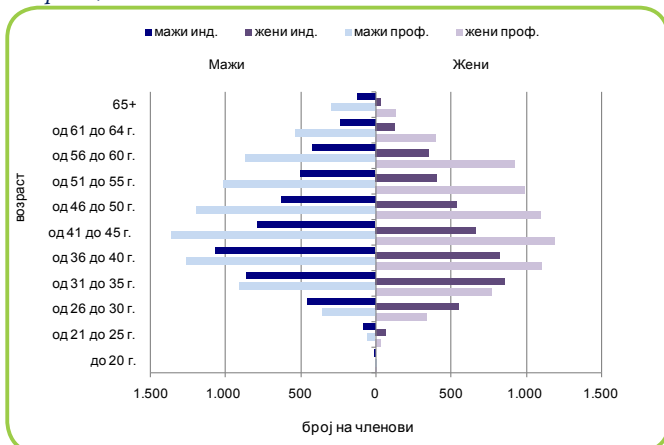

пензиски шеми со професионални сметки (79%). Притоа, може да се забележи дека кај САВАД се зголемило за само околу еден процентен поен, во однос на 2017-тата година додека кај КБПД може да се забележи дека процентното учество на учесници во пензиска шема со професионална сметка се намалило за само околу еден процентен поен во однос на состојбата заклучно со 2017-тата година.

Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на графикон 6.3. Од овој графички приказ може да се забележи дека членовите, во најголем број, се млади лица (на возраст од 36 до 40 години). Сепак, во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 43 години за мажи и 41 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 46 години за мажи и за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно, е 45 години.

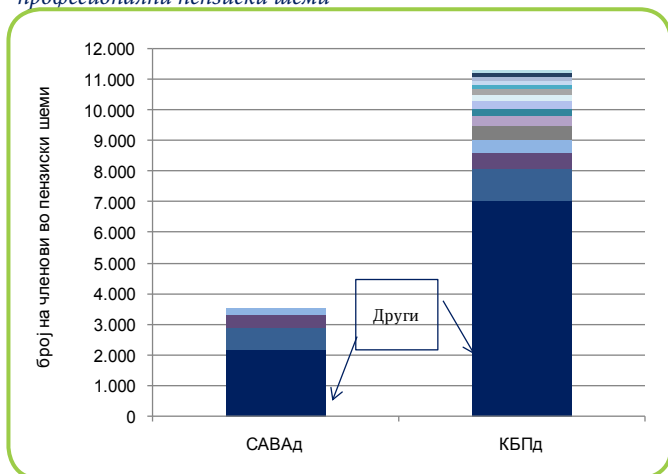
Од досегашното искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 9.579 членови кои имаат индивидуални сметки, само 473 членови или 5% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РМ. Во досегашното постоење на третиот столб постојат многу мал број членови кои се странски државјани (0,02% од вкупниот број членови).

Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

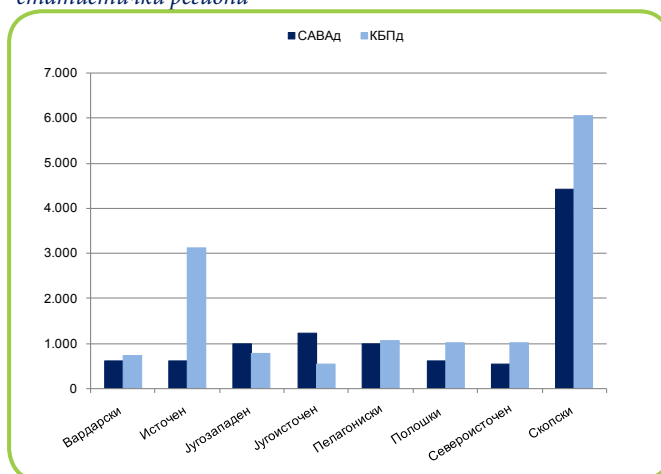
Воврската со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во САВАД, 3.517 членови се учесници во 1.209 професионални пензиски шеми, а во КБПД, 11.292 членови се учесници во 2.803 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со неколку десетици членови и професионални пензиски шеми само со по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 17 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови, три шеми имаат по над 500 членови од кои едната има над 1.000 членови. Просечно, една професионална пензиска шема има околу 4 члена. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на графикон 6.4, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“

Графикон 6.4 Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони²⁰ во РМ е дадена на графикон 6.5.

Графикон 6.5 Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови има во Скопскиот регион, каде што во КБПд има 6.047 членови, а во САВАд 4.422 члена. Во САВАд има најмалку членови во Североисточниот регион, 538 членови, додека во КБПд најмалку членови има во Југоисточниот регион, 539.

6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот, осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето

во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во табела 6.1 се дадени податоци за број на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд, во текот на 2018-тата година. Во 2018-тата година, 19 члена преминаа од САВАд во КБПд, додека 7 члена преминаа од КБПд во САВАд (вкупно 0,11% од вкупниот број членови). Исто така, во 2018-тата година, имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

Табела 6.1. Премини на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2018	Членови кои преминале ОД доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД доброволен пензиски фонд (во денари)	Членови кои преминале ВО доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО доброволен пензиски фонд (во денари)
САВАд	19	1.406.149	7	1.232.757
КБПд	7	1.232.757	19	1.406.149

²⁰Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови

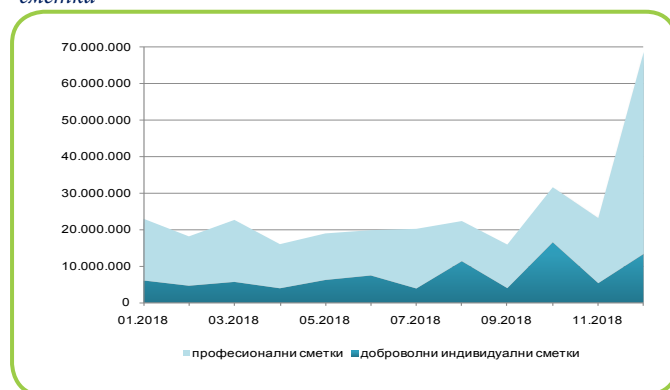
Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот, за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2018-тата година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 300 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во табела 6.2.

Може да се забележи дека, во 2018-тата година, во САВАд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на КБПд. Во однос на претходната година, уплатата на придонеси во САВАд пораснала за околу 22%, додека кај КБПд уплатата на придонеси пораснала само за околу 1%. Притоа, значително поголем процент од средствата што се уплатени како доброволни придонеси во 2018-тата година, во двата доброволни пензиски фондови, се уплатени на професионални сметки (71%). Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени, на месечно ниво, е дадена на графикон 6.6.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка

Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2017	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2018
САВАд	129,82	11,25	8,92	9,59	8,09	10,57	10,29	9,42	14,86	7,84	23,16	12,08	32,86	158,94
КБПд	139,67	11,71	9,21	13,05	7,90	8,37	9,55	10,78	7,47	8,04	8,43	11,06	35,78	141,35
Вкупно	269,49	22,97	18,13	22,61	15,99	18,94	19,84	20,20	22,33	15,88	31,59	23,14	68,64	300,26

6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и

квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

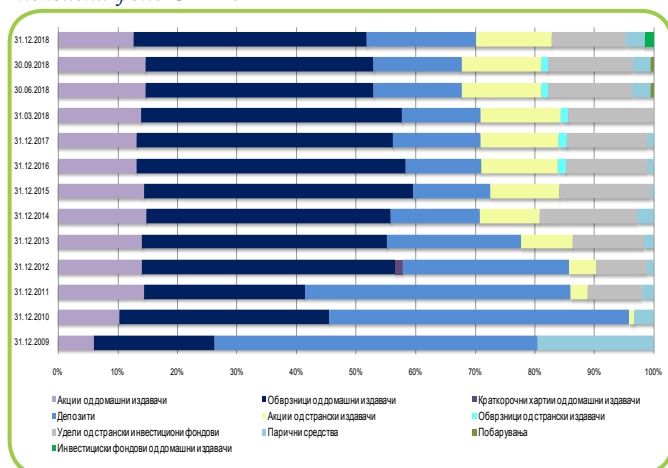
Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени

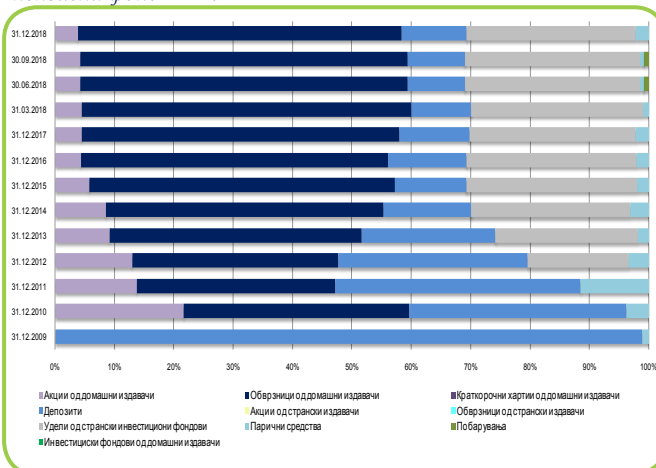
видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 6.3.

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на системот, е прикажана на графикон 6.7 и на графикон 6.8.

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд САВАд

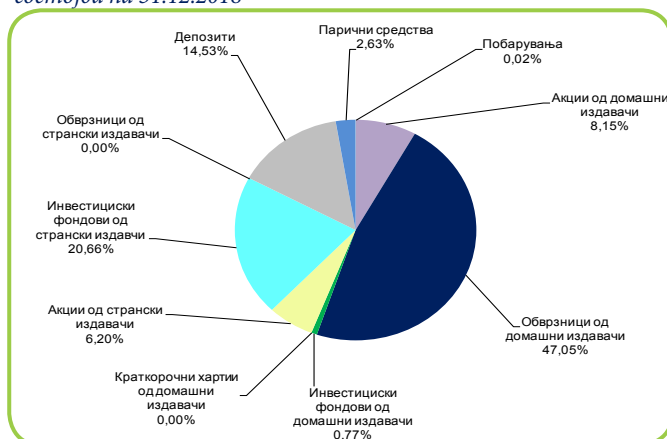

Графикон 6.8. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд КБПд

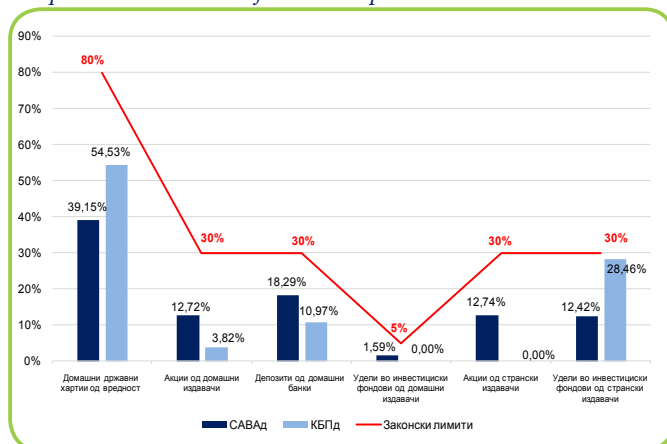
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2017 година и таа е прикажана на графикон 6.9. Во 2018 година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кај доброволните пензиски фондови, во однос на претходната година, останува скоро на исто ниво и изнесува 47,05%. Учеството на инвестиции во странство изнесува 26,85% (20,66% во удел на инвестициски фондови и 6,20% во акции). Учеството на депозити во домашни банки останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 14,53%, потоа следуваат акции од домашни издавачи 8,15%. Во 2018 година 0,77% од средствата на доброволните пензиски фондови беа инвестирани и во удел на инвестициски фондови од домашни издавачи. Останатиот дел од средствата на доброволните пензиски фондови го сочинуваат парични средства 2,63% и побарувања 0,02%.

Графикон 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2018

Во текот на 2018 година и двата доброволни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На графикон 6.10 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАД и КБПД и законските ограничувања со состојбата на 31.12.2018 година.

Графикон 6.10. Класи на средства во портфолиото на доброволните пензиски фондови споредени со законските лимити

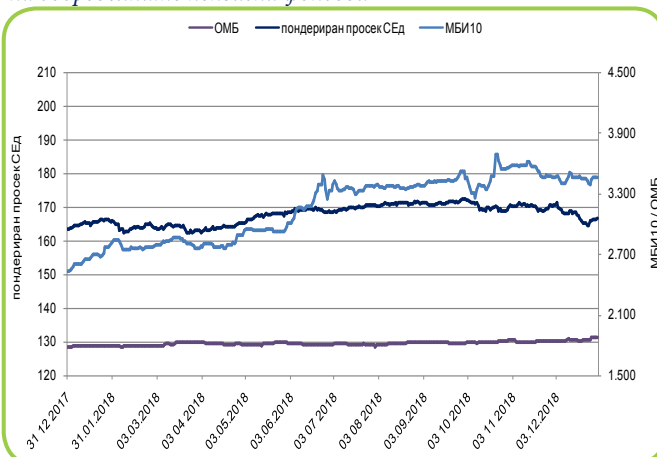
Доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (8,15%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. МБИ10, во текот на 2018 година, забележа пораст од околу 36,64%, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во 2018 година, забележа пораст од околу 1,87% во однос на 2017 година.

Во споредба со задолжителните пензиски фондови, доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во домашните обврзници со кои се тргува на Македонската берза (6,39% од вкупните средства на доброволните пензиски фондови). Останатиот дел од портфолиото којшто е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2018 година, забележа пораст од 2,13%, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови²¹ забележа пораст од околу 1,87% во однос на 2016 година.

Споредено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2018 година, е прикажано на графикон 6.11.

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2018 година беа вложени во државни хартии од вредност тоа на домашните државни хартии од вредност (39,15% кај САВАД и 54,53% кај КБПД). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор (36,59% кај САВАД и 39,62% кај КБПД). Во рамките на овој сектор, кај САВАД најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (50%) и уделите

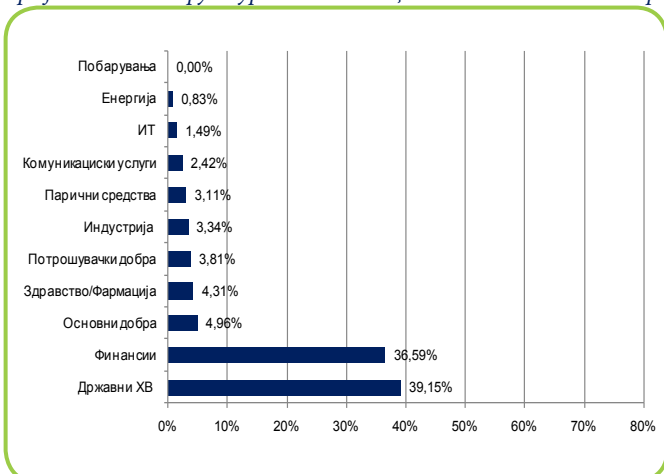
Графикон 6.11 Споредено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови

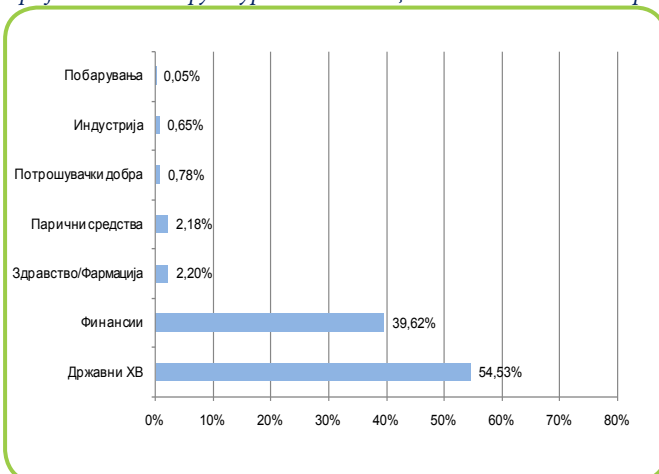
Извор: МАПАС и Македонска Берза АД Скопје- Годишен статистички билтен 2018

²¹ Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето средствата на доброволните пензиски фондови.

Графикон 6.12. Структура на инвестициите на САВАд по сектори

Графикон 6.13. Структура на инвестициите на КБПд по сектори

во странски и домашни инвестициски фондови (38%) и помало е учеството на финансиските услуги (7%) и на акциите во домашни и странски банки (5%). Кај КБПд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (72%), потоа следуваат домашни банкарски депозити (28%) и многу мало учество на акциите во домашни банки (0,5%). Покрај во горенаведените сектори, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: основни добра, фармација, потрошувачки добра, индустрија, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,65% до 4,96%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, по сектори, е дадена на графикон 6.12 и на графикон 6.13.

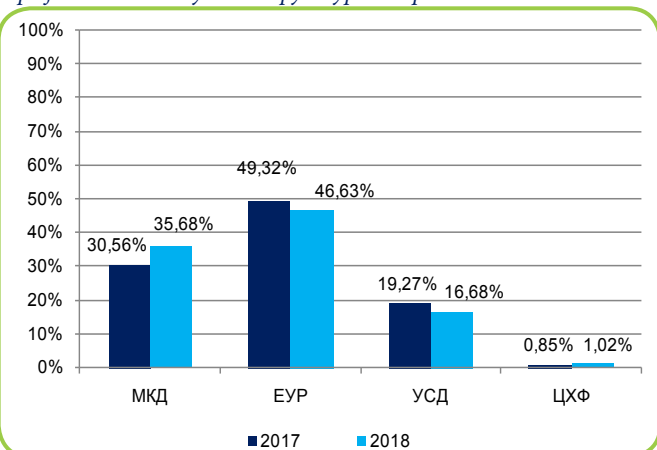
Во однос на валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на графикон 6.14 и на графикон 6.15, можеме да забележиме дека нема некои покарактеристични промени во споредба со претходната година. Имено, најголем дел од средствата, и на двата доброволни пензиски фонда се инвестирали во инструменти во евра (46,62% кај САВАд и 46,63% кај КБПд). Следни по големина се инвестициите во домашна валута (35,68% кај САВАд и 27,19% кај КБПд), потоа следуваат инвестициите во американски долари (16,68%

кај САВАд и 26,18% кај КБПд). Валутната структура кај САВАд вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестирани во швајцарски франци 1,02%.

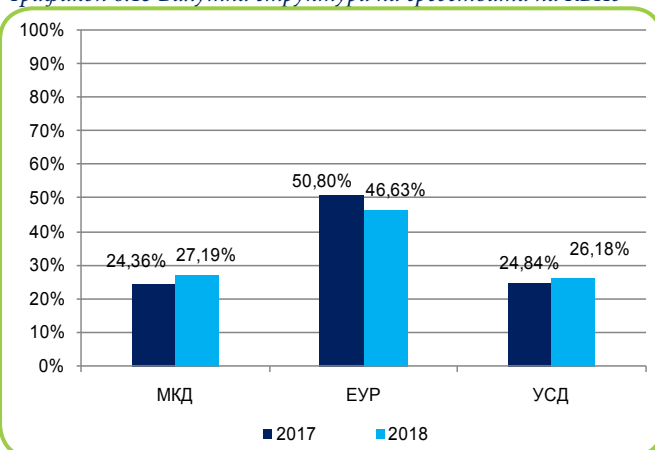
Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На графиконот 6.16 е дадена споредба на вложувањата, со состојба на 31.12.2018 година, на доброволните пензиски фондови во РМ, со вложувањата на доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Притоа, може да се забележи дека структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови во разгледуваните земји, со состојба на крајот на 2018-тата година, не се разликува значајно, во споредба со структурата на инвестициите во минатата година.

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во речиси сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 62%, Хрватска 57%, а со

Графикон 6.14 Валутна структура на средствата на САВАд

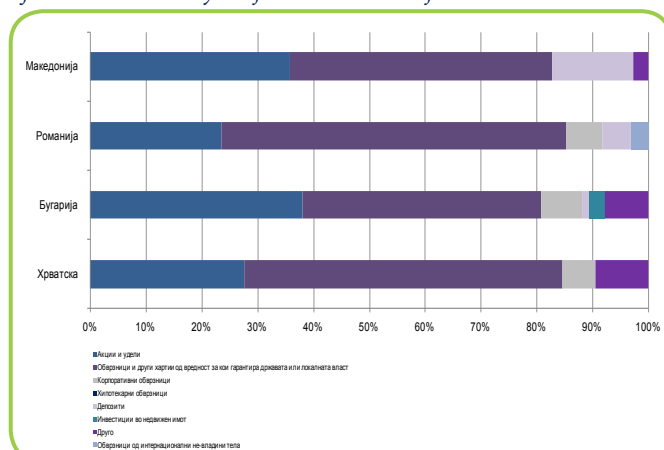

Графикон 6.15 Валутна структура на средствата на КБПд

најмал процент во Бугарија 43%). Во РМ, изложеноста во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт, изнесува 47%. Изложеноста во банкарски депозити во Македонија изнесува 15%. За разлика од Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е помала: Романија (5%) и Бугарија (1%), а додека во инвестиции во депозити кај пензиските фондови во Хрватска нема. Во однос на акциите и уделите, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени во Бугарија (38%) и Македонија (36%), па потоа во Хрватска (28%) и во Романија (24%). Може да се забележи дека во сите држави, помалку или повеќе, се инвестира и во корпоративни обврзници (Бугарија 7%, Романија 6% и Хрватска 6%), освен во Македонија, каде што има и недостиг на такви инструменти на пазарот. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (3%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство²², пензиските фондови во Македонија имаат најголема изложеност во странски инвестиции со 27%, потоа следуваат пензиските фондови во Романија со 12% и во Хрватска со 11%.

Графикон 6.16. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци за старост (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4).

Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2018 година, изнесуваа околу 1,6 милијарди денари или околу 25 милиони евра, што претставува околу 0,24% од БДП²³.

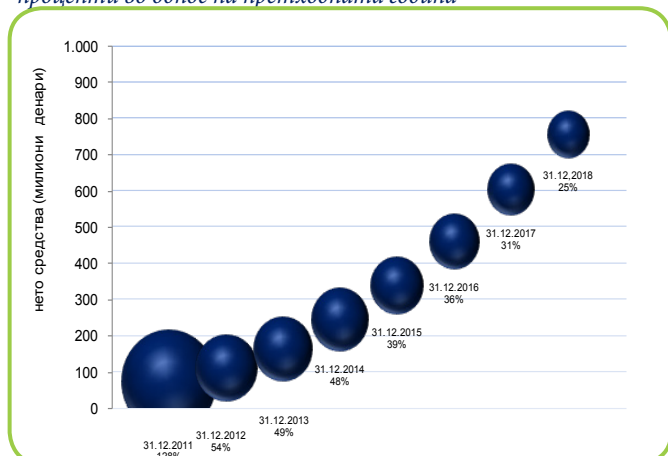
Табела 6.4. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	САВАД	КБПД
Нето вредност на 31.12.2017г.	602,23	694,24
Придонеси	158,94	141,35
Надоместоци од придонеси	4,02	3,66
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	154,91	137,69
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	1,31	1,13
Надоместоци од средства	8,15	6,78
Расходи за посреднички провизии	0,20	0,05
Пренос од другиот фонд	1,23	1,41
Пренос во другиот фонд	1,41	1,23
Исплата на наследство	0,14	3,16
Исплата на пензиски надоместок старост- еднократна исплата / повеќекратна исплата	22,29	34,34
Бруто добивка од инвестиции	27,88	8,85
Нето добивка од инвестиции	19,53	2,01
Нето средства на 31.12.2018г.	755,38	797,74

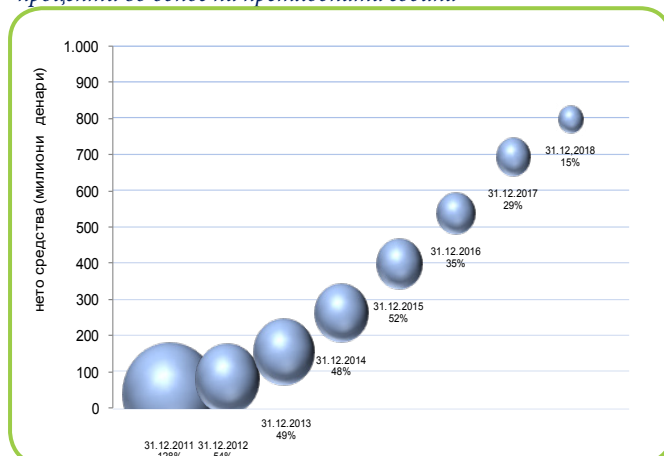
²²Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2018 година не беше достапен во преземените податоци.

²³Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2018 година - проценети податоци.

Графикон 6.17. Пораст на нето средствата на САВАд во проценти во однос на претходната година

Графикон 6.18. Пораст на нето средствата на КБПд во проценти во однос на претходната година

На графикон 6.17 и на графикон 6.18 се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата доброволни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 година во однос на 2010 година.

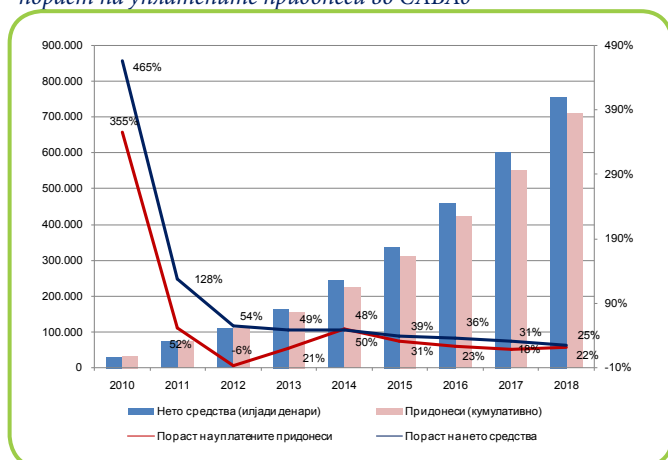
Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата во САВАд и КБПд, се прикажани на графикон 6.19 и на графикон 6.20.

Кај САВАд, во почетниот период (2009 – 2011 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето-средствата изнесува 54%, додека кај уплатените придонеси се забележува пад од 6%. Во следнителестгодино, порастот на нето-средствата на САВАд постепено се намалува од 49% до 25% во 2018-

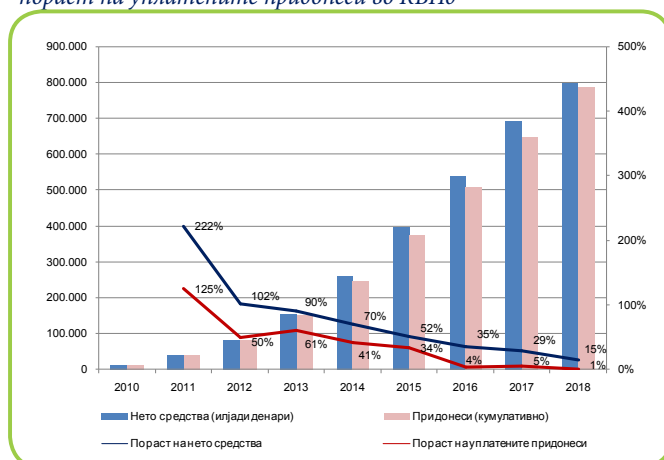
тата година во споредба со 2017-тата. Додека, пак, кај уплатените придонеси во 2014-тата година, се забележува поголем пораст, во износ од 50%, и во следните години, порастот на уплатените придонеси постепено се намалува до 2017 година. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година порастот на уплатените придонеси повторно се зголемил и изнесува 22%

И кај КБПд, во почетниот период (2010 – 2012 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, порастот на нето-средствата изнесуваше 90%, додека порастот на уплатени придонеси изнесуваше околу 61%. Во наредните години, порастот на нето-средствата и на уплатените придонеси на КБПд почнуваат постепено да опаѓаат. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година, кај КБПд, нето-средствата пораснале за 15%, а уплатените придонеси за 1%.

Графикон 6.19. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во САВАд

Графикон 6.20. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПд

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови, до 31.12.2018, е дадено во табела 6.5 и на графикон 6.21. Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во текот на 2018-тата година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа пораст во однос на претходната година. Може да се забележи намален пораст на сметководствените единици во 2018 година во однос на порастот во 2017 година. Исто како и кај задолжителните пензиски фондови намалениот пораст се должи на влијанието на цените на светските финансиски пазари кои бележа поголема волатилност во текот на 2018 година и намалување на крајот на 2018 година.

Табела 6.5. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

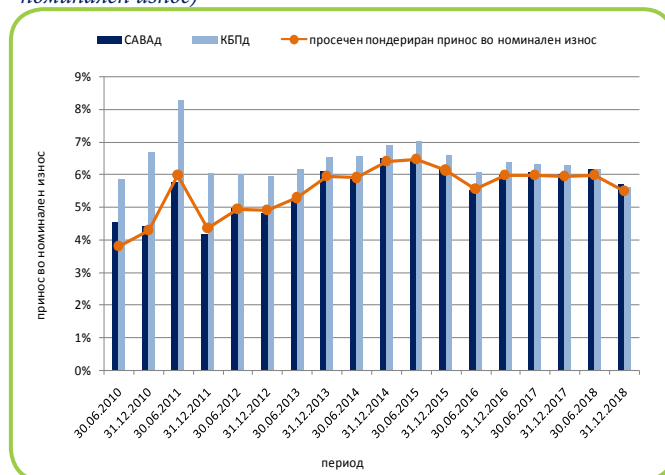
Датум	Вредност на сметководствена единица	
	САВАд	КБПд
15.09.2009	100,000000	0,000000
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.12.2014	140,946772	139,908803
31.12.2015	147,535595	146,709341
31.12.2016	154,578083	154,465341
31.12.2017	164,155073	162,989756
31.03.2018	164,597733	162,237620
30.06.2018	171,076024	166,466419
30.09.2018	175,548053	169,659093
31.12.2018	169,649887	163,696595

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.5.

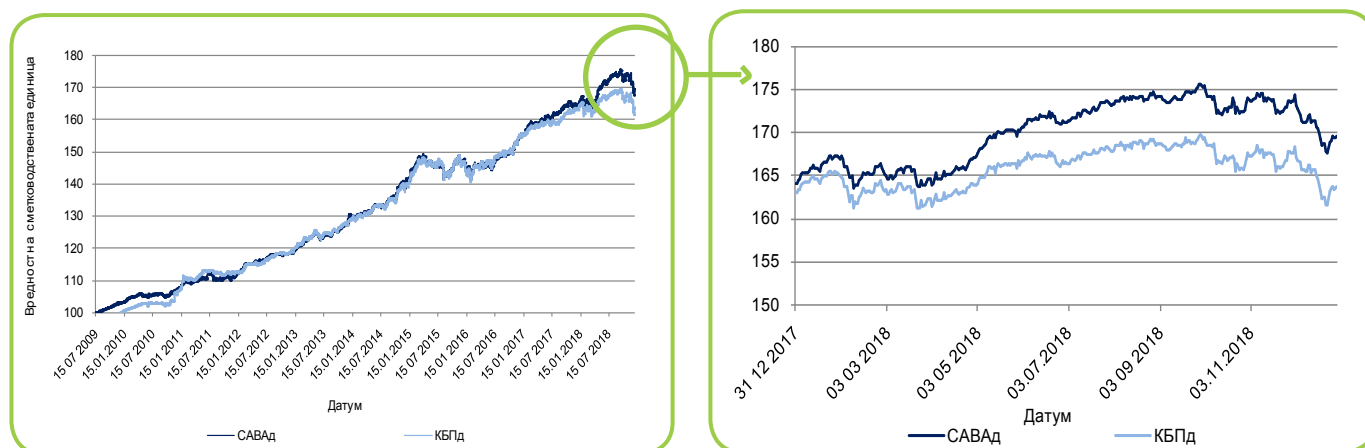
Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија. Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за САВАд изнесува 5,75% во номинален износ и 4,17% во реален износ, а за КБПд 5,60% во номинален износ и 3,99% во реален износ.

Графикон 6.22. Принос на доброволните пензиски фондови (во номинален износ)

Графикон 6.21. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

Табела 6.6. Принос на доброволните пензиски фондови

Период*	САВАД		КБПД	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009-31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009-31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009-31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009-31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009-31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
31.12.2009-31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%
31.12.2009-31.12.2016	5,96%	4,36%	6,37%	4,77%
31.12.2010-31.12.2017	6,22%	4,72%	6,21%	4,71%
31.03.2011-31.03.2018	5,98%	5,04%	5,67%	4,73%
30.06.2011-30.06.2018	6,22%	5,02%	5,71%	4,51%
30.09.2011-30.09.2018	6,88%	5,53%	6,11%	4,77%
31.12.2010-31.12.2018	6,13%	4,91%	5,48%	4,27%
Почеток- 31.12.2018	5,75%	4,17%	5,60%	3,99%

* До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

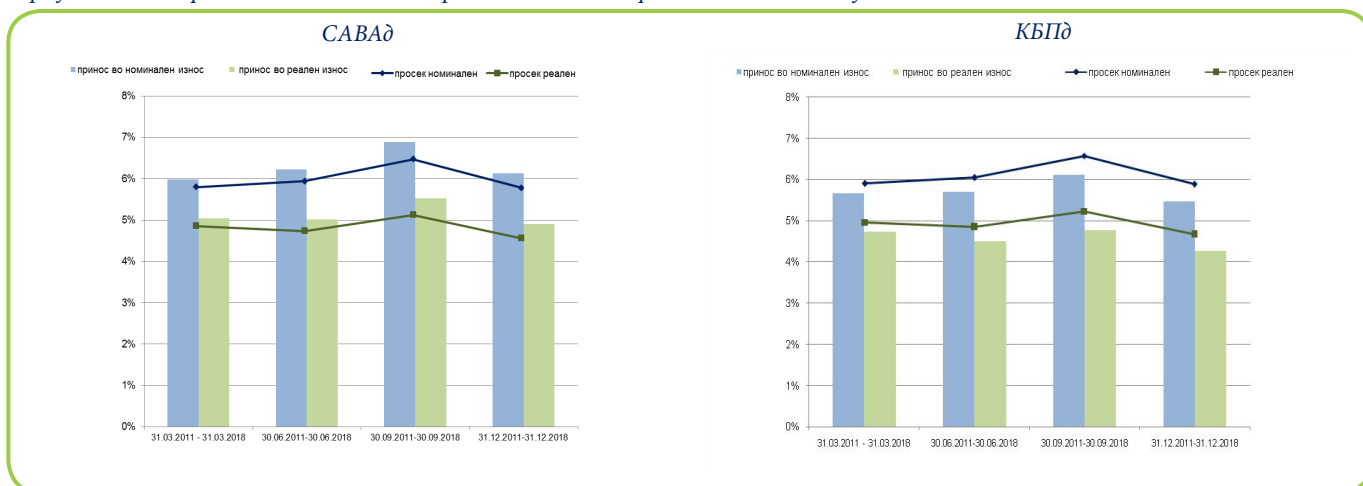
** Почетокот е 15.7.2009 г. за САВАД и 21.12.2009 г. за КБПД.

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, може да се види на графикон 6.22, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2018 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фонда, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години следи постепен раст на приносот до средината на 2015 година, по што се забележува опаѓање на приносот, до средината на 2016-тата година, и потоа повторно се забележува пораст на приносот, заклучно

со крајот на 2016-тата година. Во 2018-тата година се забележува опаѓање на приносот во однос на крајот од 2017-тата година.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2018-тата година, по периоди, сведен на годишно ниво, по доброволен пензиски фонд, и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 6.23. Во 2018-тата година, приносот во номинален износ на двата доброволни пензиски фонда се движеше од 5,48% до 6,88%, додека приносот во реален износ се движеше од 4,27% до 5,53%. Најголема вредност имаат приносите во периодот 30.09.2011 – 30.09.2018 година.

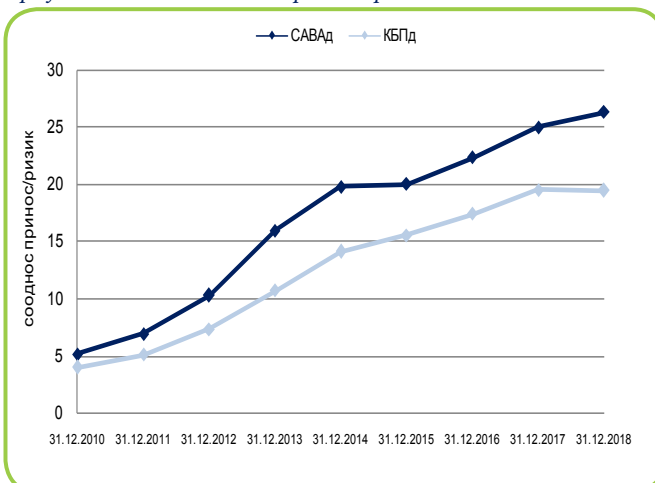
Графикон 6.23. Принос во номинален и во реален износ на доброволните пензиски фондови во 2018 година

Основната цел на инвестирањето на средствата на доброволните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но, едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот²⁴ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на доброволните пензиски фондови, од крајот на 2011 година до крајот на 2018 година, е прикажан на графикон 6.24.

Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

Графикон 6.24. Сооднос на принос и ризик

²⁴Приносот е пресметан на годишно ниво, од почетокот на работата на пензискиот фонд, преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент, од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на процена на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на процена е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот

за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РМ, за 2018 година, се прикажани во табела 6.7.

Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на работењето на третиот столб, заклучно со 2018-тата година, е прикажана во табела 6.8.

Од почетокот на работењето на доброволните пензиски фондови, пензиските друштва на двапати го намалија надоместокот од придонеси. Надоместокот од средства од почетокот на работењето на третиот столб изнесуваше 0,15% месечно од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд. Исто така, во 2011-тата година, двете друштва го намалија и надоместокот од средства и истиот сега изнесува 0,100% кај САВА и 0,075% кај КБ Прво.

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво
Надоместок од придонес*	2,90% ²⁵	2,90% ²⁶
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд	0,100% ²⁷	0,075% ²⁸
Надоместок за премин		
Број на денови**	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 Евра	10 Евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари), од страна на друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови, во текот на 2018-тата година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.9.

Табела 6.8. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во третиот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	5,25%	Од почетокот на работа на фондот (15 јули 2009 г.)
	3,80%	Од 1 март 2011 г.
	2,90%	Од 1 јануари 2017 г.
КБ Прво	5,50%	Од почетокот на работа на фондот (21 декември 2009 г.)
	4,00%	Од 24 април 2010 г.
	2,90%	Од 1 јуни 2013 г.

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на доброволниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонска берза за хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2018 година, од САВАд биле наплатени вкупно 0,20 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 0,05 милиони денари трансакциски провизии..

Табела 6.9. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2018 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАд – вкупно	890	840	859	833	927	943	921	1.105	914	1.349	1.039	1.554	12.173
од придонеси	277	221	233	198	267	267	233	398	199	622	298	810	4.023
од средства	613	619	626	635	660	676	688	707	715	727	741	743	8.151
КБПд – вкупно	819	770	883	755	776	816	841	787	797	816	879	1.508	10.447
од придонеси	289	238	345	211	220	248	267	203	209	228	287	919	3.664
од средства	530	532	538	544	556	567	574	584	589	588	592	589	6.782

²⁵ Од 1 јануари 2017 година (претходно беше 3,80%)

²⁶ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%)

²⁷ Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%)

²⁸ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%)

6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за старост. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа, од страна на Комисија за оцена на работната способност, при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средства;
- пензиски ануитет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

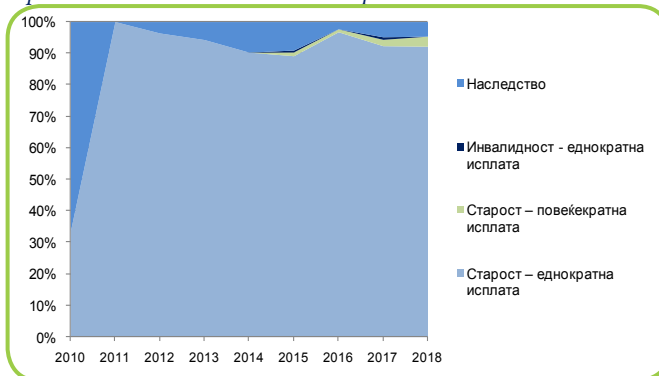
Во 2018 година беа остварени 281 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од остварените пензиските надоместоци беа во случај на старост и тоа најголем дел како еднократни исплати, а исто така, и мал дел како повеќекратни исплати. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2018 година, се дадени во табела 6.10.

Табела 6.10. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид на пензиски надоместок/ Доброволен пензиски фонд	САВАд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Старост – еднократна исплата	36	50	32	141	259
Старост – повеќекратна исплата	2	2	1	4	9
Инвалидност – еднократна исплата	0	0	0	0	0
Наследство	0	2	0	11	13
Вкупно	38	54	33	156	281

На графикон 6.25 е прикажана структурата на остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од третиот столб од почетокот на работењето на третиот столб, по години, заклучно со 2018 година. Бројот на исплати е мал, бидејќи системот е сè уште млад и членовите се релативно млади лица. Најголем дел од исплатите се еднократни исплати во случај на старост, па потоа исплатите во случаите на смрт на член како исплата на наследство. Постојат и мал број еднократни исплати по основ инвалидност и повеќекратни исплати по основ на старост.

График 6.25. Структура на остварени пензии и исплати од третиот столб од почетокот на работа

Маркетинг и агенти на пензиските друштва

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионирани членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд, во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, Интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал, во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштвото во кое тој е вработен или договорно е ангажиран. Агентот задолжително

присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и со пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансираното пензиско осигурување, од страна на членот, и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и на користените претпоставки за сите видови исплати на пензии.

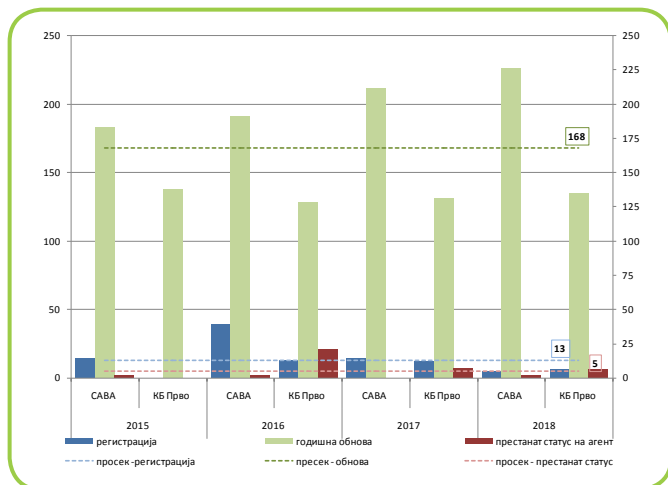
Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти што го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

Во текот на 2018 година, се организираше испит за агенти во две испитни сесии, при што од вкупно 134 присутни учесници, пријавени за полагање на испитот, положиле 71 или 53% од присутните кандидати.

Во текот на 2018 година, беше извршена регистрација на вкупно 11 агенти, од кои 5 агенти на САВА и 6 агенти на КБ Прво. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрацијата на агентите и тоа, на вкупно 361 агенти, од кои 226 на САВА и 135 агенти на КБ Прво. Во текот на 2018 година, на вкупно 8 агенти им престанал статусот на агент од кои 2 агенти на САВА и 6 агенти на КБ Прво. Преглед на бројот и просечните вредности на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти од 2015 година до 2018 година по пензиско друштво, е даден на графиконот 7.1.

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од графикон 7.2 може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почетокот на системот, и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број склучени договори по агент, до 2011 година. Потоа се забележува значително опаѓање на просечниот број склучени договори по агент, во 2013 и 2014 година. Во следните години бројот на агенти, кои склучувале договори и просечниот број на склучени договори по агент остануваат на приближно слично ниво.

Графикон 7.1. Број на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти по години и пензиски друштва

Графикон 7.2. Број на агенти кои склучувале договори за членство во задолжителни пензиски фондови и просечен број договори по агент

